

คุณธรรม ๔ ประการ

พระครูพุทธศาสน์โศภน (แคล้ว สุสํวุโต)
นาวาตรีอภิชัย ชารีรักษ์ และ เรือโทมนูญ จันทร์นวล

คุณธรรม ๔ ประการ

พระครูพุทธศาสน์โศภน (แคล้ว สุสํวุโต)
นาวาตรีอภิชัย ชารีรักษ์
เรือโทมนูญ จันทร์นวล
เรียบเรียง

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ
๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

คำปรารภ

ในวโรกาสอันเป็นมหามงคลสมัยที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม ศกนี้ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ อำนวยคุณประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนชาวไทยอย่างมหาศาล รัฐบาลจึงแต่งตั้ง "คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ขึ้น เพื่อดำเนินการจัดงานพระราชพิธีให้ยิ่งใหญ่สมพระเกียรติสมกับความปลาบปลื้มปิติยินดีของคนไทยทั้งชาติ

คณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา เป็นอนุกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ มีหน้าที่พิจารณาจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายราชสดุดี ได้แต่งตั้ง "คณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือพระพุทธศาสนาในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ" ขึ้นอีกชุดหนึ่ง ให้มีหน้าที่ดำเนินการจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนหนังสือเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร รวม ๖๓ เล่ม ดังรายชื่อปรากฏในท้ายหนังสือแต่ละเล่มในชุดนี้แล้ว

ในนามประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอขอบคุณคณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา คณะทำงานฯ และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่มีส่วนให้การดำเนินงานครั้งนี้ ประสบความสำเร็จด้วยดี บรรลุผลสมความมุ่งหมายทุกประการ และหวังว่าหนังสือทุกเล่มในชุดดังกล่าว จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อประเทศและประชาชนอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าและเป็นแหล่งธรรมะและวิทยาการที่ถูกต้องทันสมัยต่อไปในอนาคต

ขออานุภาพแห่งเจตนาอันเป็นมหากุศลในการจัดทำหนังสือนี้ ได้โปรดคุ้มครองอภิบาลให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ทรงพระเกษมสำราญ พระชนมายุยิ่งยืนนาน เป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของปวงชนชาวไทยสืบไปตลอดกาลนาน

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)
นายกรัฐมนตรี
ประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คำนำ

คณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา ในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แต่งตั้งคณะทำงาน "จัดพิมพ์หนังสือพระพุทธศาสนาในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ" ขึ้น เพื่อพิจารณาดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนา ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

คณะทำงานเห็นพ้องกันว่า หนังสือดังกล่าวควรจัดพิมพ์เป็น ๒ ชุด คือ หลักธรรมเฉลิมพระเกียรติชุดหนึ่ง และหลักธรรมราชสดุดีอีกชุดหนึ่ง โดยในชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรตินั้น ให้นำหัวข้อเรื่องและหัวข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มาเรียบเรียงจัดพิมพ์เป็นหนังสือชุดรวม ๖๐ เล่ม เท่ากับพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ส่วนในชุดหลักธรรมราชสดุดี ประกอบด้วยหนังสือ ๓ เล่ม คือ "ประมวลสารคดีธรรม" เป็นข้อเขียนเกี่ยวกับสารคดีธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้คัดเลือกมารวมพิมพ์ไว้ในเล่มเดียวกัน หนังสือ "ทศพิธราชธรรม" ธรรม ๑๐ ประการ อันเป็นหลักธรรมแห่งพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองประเทศ เสริมด้วยพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรม และหนังสือ "พระบรมราโชวาท" ที่ประมวลสารัตถะจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ที่ได้พระราชทานแก่คณะบุคคลในโอกาสต่าง ๆ นับแต่พระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เป็นต้นมา

โดยพิจารณาเห็นว่า หนังสือเหล่านี้จะยังประโยชน์ต่อผู้รักการศึกษา พุทธศาสนิกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป และทรงคุณค่ามหาศาลต่อประวัติศาสตร์ของชาติในอนาคต คณะอนุกรรมการฯ ได้ทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และสติปัญญา จัดทำกันอย่างรอบคอบ พิถีพิถันและระมัดระวัง ทั้งนี้ เพื่อให้หนังสือสำเร็จสมบูรณ์ สมดังวโรกาสอันสำคัญยิ่งนี้อย่างแท้จริง

ในนามของประธานอนุกรรมการฯ ผมขอขอบคุณสำนักราชเลขาธิการ กรมการศาสนา ธนาคารกสิกรไทย และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้การจัดพิมพ์หนังสือครั้งนี้ ดำเนินไปด้วยความราบรื่น สำเร็จผลสมดังเจตนารมณ์ที่วางไว้ทุกประการ

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลบุญราศีอันเกิดจากธรรมวิทยาทานในการจัดทำหนังสือนี้ จงเป็นพลวปัจจัยให้องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงพระเกษมสำราญ พระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตเสถียรในมไหศวรรยราชสมบัติ จำรัสด้วยพระเกียรติคุณอดุลยศ ปรากฏขจรไกลไปทั่วทิศานุทิศ สถิตเป็นร่มโพธิ์ทองของปวงประชาชาวไทยไปตลอดกาลนาน

(นายพงส์ สารสิน)
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานคณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา

คำชี้แจง

การจัดทำหนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ จำนวน ๖๐ เล่มนี้ คณะทำงานอนุมัติตามข้อเสนอแนะของท่านปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (นายสมาน แสงมลิ) ที่ได้ปรารภกับท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ว่า หากจะนำหัวข้อเรื่องและหัวข้อธรรมในวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑-ชั้นมัธยมปีที่ ๖ มาเรียบเรียงเป็นหัวข้อละ ๑ เล่ม ให้มีเนื้อหาเพียงพอและสะดวกแก่การใช้เป็นคู่มือศึกษาของครูและนักเรียน ก็จักอำนวยประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง

เมื่อคณะทำงาน ซึ่งมีอธิบดีกรมการศาสนา (นายมงคล ศรีไพรวรรณ) เป็นผู้อำนวยการโครงการ และรองอธิบดีกรมการศาสนา (นายแจ้ง สุขเกื้อ) เป็นประธานคณะทำงานได้มีมติมอบหมายให้เป็นบรรณาธิการหนังสือชุดนี้ จึงได้ขอความร่วมมือไปยังท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ช่วยกันเรียบเรียงท่านละ ๑-๒ เรื่อง อย่างไรก็ดี เนื่องจากระยะเวลากระชั้นชิด และแต่ละท่านต่างก็มีภารกิจมาก ได้มีผู้ส่งเรื่องมาให้ทันเวลาเตรียมการเพียง ๒๐ เรื่องเท่านั้น จึงได้ร่วมกับอาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี พิจารณาเลือกสรรและขออนุญาตนำเรื่องที่มีผู้เรียบเรียงไว้แล้วซึ่งมีเนื้อหาตรงกับหัวข้อเรื่องหรือหัวข้อธรรมที่กำหนดไว้มาจัดพิมพ์ ซึ่งท่านเหล่านั้นก็ยินดีและอนุโมทนาที่จะได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติในครั้งนี้

หัวข้อเรื่องและหัวข้อธรรมตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ อาจจำแนกได้ ๓ ประเภท คือ ประเภทประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ๑ ประเภทหลักธรรม ๑ และประเภทวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ๑ สองประเภทหลังนั้นมีผู้เรียบเรียงไว้มาก ส่วนประเภทแรกนั้นมีน้อยจึงได้ร่วมกันกับอาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นให้บริบูรณ์ รวมผู้เรียบเรียงทั้งสิ้น ๓๒ ท่าน เป็นจำนวนหนังสือ ๖๐ เล่ม เสมอด้วยพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

รูปแบบในการเสนอเรื่องหนังสือชุดนี้ มีทั้งแบบเทศนาโวหาร พรรณนาโวหาร สารคดี ท่องเที่ยว จดหมาย เรื่องสั้น บทละคร ฯลฯ เพื่อแสดงความหลากหลายและลุ่มลึกของเรื่องในแนวต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ดี มีบางเรื่องได้ขอตัดทอนลงบ้าง บางเรื่องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบ้าง เพื่อให้เหมาะสมและมีขนาดรูปเล่มตามที่กำหนดไว้ และเพื่อสะดวกแก่การค้นคว้า โปรดตรวจดูเนื้อหาในรายละเอียดของแต่ละเล่มได้จากเล่มที่ ๖๐ ซึ่งเป็น "สารบัญและดรรชนีค้นเรื่อง หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ"

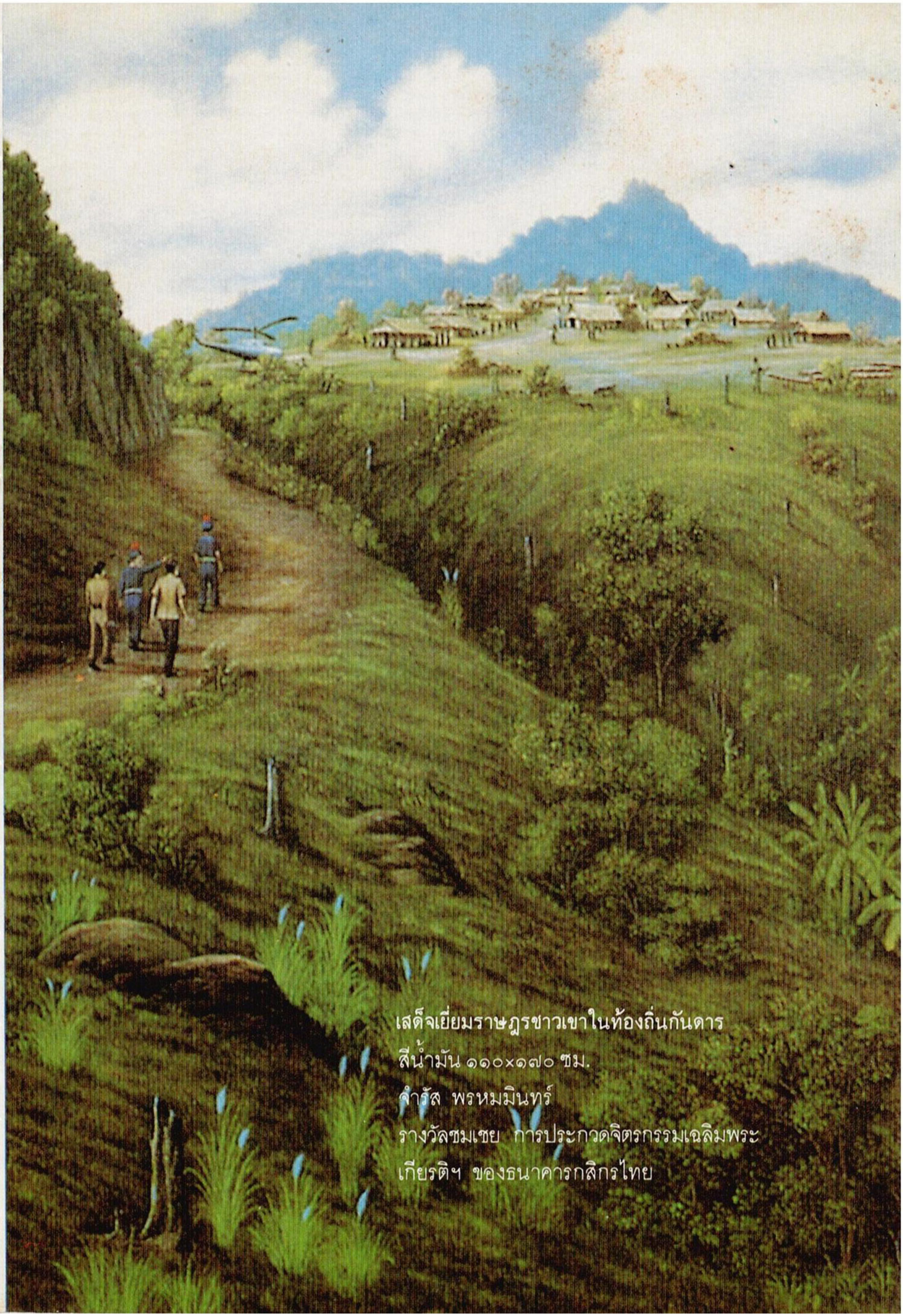
ในฐานะบรรณาธิการ ขอขอบคุณท่านผู้เป็นเจ้าของบทประพันธ์ทุกท่านที่ได้กรุณามอบเรื่องให้มาจัดพิมพ์ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กรมการศาสนาทุกท่านที่ประสานงานในการจัดทำหนังสือนี้ และขอขอบคุณอนุโมทนาอาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการรวบรวม เรียบเรียง ปรับปรุงแก้ไข และควบคุมการจัดพิมพ์ทุกอย่างให้โดยตลอด ขณะเดียวกันก็ขอขอบคุณ อาจารย์วิโชค มุกดามณี และคณะที่ได้ช่วยงานด้านศิลปกรรมจัดรูปเล่มและออกแบบปกหนังสือชุดนี้ทุกเล่ม ขอขอบคุณทุกท่านทุกคนที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโดยทั่วกัน

ขอถวายพระราชกุศลส่วนธรรมวิทยาทานจากการจัดทำหนังสือหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ เล่มชุดนี้ แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ขอถวายพระพรให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน และขอจงทรงพระเจริญในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนิตย์ เทอญฯ

(พระโสภณคณาภรณ์)

เสด็จเยี่ยมราษฎรชาวเขาในท้องถิ่นกันดาร
สีน้ำมัน ๑๑๐×๑๗๐ ซม.
จำรัส พรหมมินทร์
รางวัลชมเชย การประกวดจิตรกรรมเฉลิมพระเกียรติฯ ของธนาคารกสิกรไทย

พระผู้ทรงธรรม

อะครายลิค ขนาด ๑๕๐×๑๒๐ ซม.

ประสาท เสรี

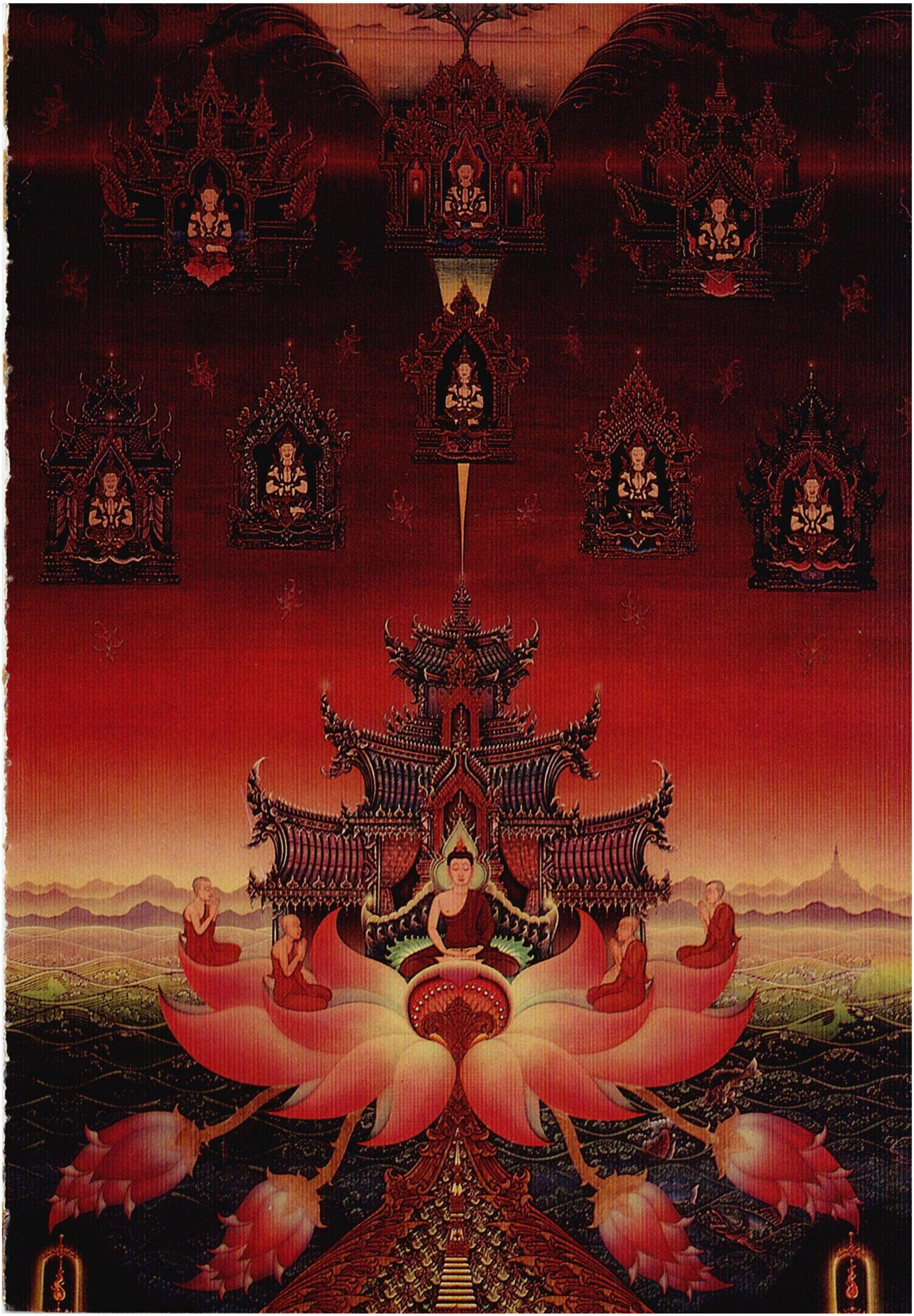

ภาพชุดพระพุทธประวัติ จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

โดย เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

ปัญญา วิจินธนาสาร

คุณธรรม ๔ ประการ

พระครูพุทธศาสน์โศภน (แคล้ว สุสํวุโต)

ระยะนี้รัฐบาลได้มองเห็นถึงความไม่ปกติสุขของประชาชนทั้งส่วนร่างกายและทรัพย์สมบัติ เพราะยังมีคนที่ทำตนไม่เคารพต่อกฎหมาย ระเบียบ วินัย วัฒนธรรม และขาดศีลธรรมทางด้านศาสนาอยู่มาก ยิ่งกว่านั้นคนที่ยังไม่เห็นด้วยกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของรัฐบาล คอยกีดกันทำลายโดยการชักจูงประชาชนให้หลงผิดไปก็มีมาก ตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลกอบโกยทั้งอำนาจและทรัพย์สมบัติเข้ามาพอกพูนให้กับตน และพรรคพวกของตนก็มีไม่น้อย พวกเหล่านี้เป็นพวกที่ก่อกวนสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้ทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต รัฐบาลจึงได้วางโครงการที่จะชักนำประชาชนให้หันเข้าสู่ธรรมทางศาสนา โดยมองเห็นว่าไม่มีอะไรจะดีไปกว่าศีลธรรม ที่จะเอามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและกล่อมเกลาจิตใจของประชาชนให้ดีขึ้น จึงได้ยกเอาคุณธรรม ๔ ประการ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันได้พระราชทานพระบรมราโชวาท

แก่พสกนิกร ณ ท้องสนามหลวง ในวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕ ซึ่งตรงกับวันฉลองครบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คุณธรรม ๔ ประการนั้นคือ

๑. **สัจจะ** ความรักษาความสัตย์ ความจริงต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติตนแต่สิ่งที่เป็นธรรม เป็นประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวม

๒. **ทมะ** คือ การรู้จักข่มใจของตัวเอง ในเวลาที่มีสิ่งภายนอกมากระทบ พยายามฝึกใจของตัวเองให้อยู่แต่ในความนึกคิดที่เป็นสัตย์เป็นจริง ไม่หวั่นไหวโยกโคลงไปในทางที่ไม่ดี

๓. **ขันติ** คือ ความอดกลั้น อดทน อดออม รู้จักยับยั้งในเมื่อถูกกระทบกระทั่ง มีความอดทนต่อความทุกข์ ความเหนื่อยยาก ไม่ปล่อยให้โกสัชชะเข้ามาครอบงำ อดออมต่อสิ่งที่ได้มา ไม่ฟุ่มเฟือยใช้สอยจนเกินควร เก็บหอมรอมริบเพื่อประโยชน์ในวันข้างหน้า

๔. **จาคะ** คือ ยอมสละในสิ่งที่ควรสละทั้งภายนอกและภายในภายนอกเช่นยอมสละความสุขนิดหน่อย เพื่อความสุขอันยิ่งใหญ่ในภายหลัง ยอมสละความสุขและประโยชน์ส่วนตัวเพื่อความสุขและประโยชน์ส่วนรวม

คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ถ้าแต่ละคนรู้จักปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นภายในจิตใจแล้ว จะเป็นปัจจัยให้ตัวเองและประเทศชาติเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาประเทศชาติที่รักห่วงของเราให้เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ ความมั่นคงและความรุ่งเรืองของประชาชน ประเทศชาติ เอกราชจะต้องมีขึ้นได้สมตามความปรารถนา

รัฐบาลเองก็ได้วางหลักการคือค่านิยม ๔ ประการขึ้นไว้เพื่อจะให้ประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติ โดยมุ่งความสุขความสบายของประชาชนพลเมืองและความมั่นคงถาวรเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติเช่นกัน เพราะองค์พระประมุขของชาติและรัฐบาลเป็นห่วงประชากรของประเทศเป็นอย่างมาก ถ้าปล่อยไว้โดยไม่ได้ปรับปรุงหรือวางหลักเกณฑ์อะไรเอาไว้บ้าง ที่จะให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติแล้ว หายนะทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมจะต้องประสบเข้าสักวันหนึ่งอย่างแน่นอน พฤติการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปหาความเสื่อมทรามอย่างเห็นได้ชัด เพราะวัฒนธรรมต่างชาติกำลังหลั่งไหลเข้ามาสู่จิตใจของประชาชนมากขึ้นทุกวัน ๆ โดยทางตรงบ้าง ทางอ้อมบ้าง ประชาชนผู้ด้อยการศึกษา เมื่อถูกชักจูงแนะนำก็หันไปได้ง่าย แม้เป็นปัญญาชนแต่มีอายุยังน้อย ความรอบคอบถี่ถ้วนใคร่ครวญเหตุผลยังไม่สมบูรณ์ก็เฉไปได้เช่นเดียวกัน เพราะผู้นำของประเทศไม่ได้ชี้แจงแนะนำให้สืบเนื่องกันมา นโยบายการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมักไม่คงที่ เปลี่ยนผู้นำนโยบายก็พลอยเปลี่ยนไปด้วย แม้จะไม่เปลี่ยนไปเสียเลยทีเดียว แต่ก็ย่อมหย่อนยานไป เพราะผู้นำคณะใหม่กับคณะเก่าไม่ตรงกันในด้านความคิดเห็นผู้นำบางคนก็เข้มแข็งเอาจริงเอาจังทางด้านการปกครอง เฉียบขาดต่อผู้ที่กระทำความผิด วางระเบียบอะไรไปแล้ว คอยติดตามผล ไม่เพียงแต่สักว่าสั่งไปแล้ว ผู้นำบางคนขาดความเฉียบขาด บำเพ็ญเมตตาบารมีมากเกินไป ทำให้กฎระเบียบที่เคยเคร่งครัดกลับเป็นหย่อนยานไป เปิดโอกาสให้คนคิดชั่วทำชั่วมีโอกาสทำได้ง่ายสะดวก ยิ่งไปกว่านั้น มีความเห็นว่ากฎระเบียบข้อนี้ตึงเกินไป ลบล้างเสียเลยก็มีตัวอย่างเคยมีมาหลายสมัยแล้ว เช่น เคยมีกฎระเบียบ รัฐนิยม เคยมีกฎระเบียบปราบอันธพาล มาสมัย

หลัง ๆ ทิ้งไปเลย เป็นที่น่าเสียดาย แม้รัฐบาลบางสมัยไม่เห็นด้วยในเรื่องที่เด็ดขาดเหล่านั้น ควรจะมีคำขวัญเกี่ยวกับชาตินิยมเอาไว้บ้าง ประเทศชาติถ้าผู้นำไม่พยายามชักชวนหรือแนะนำให้ประชาชนรู้จักรักชาติของตัวเองโดยจริงจังแล้ว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนจะไม่มี เมื่อประชาชนภายในชาติขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ความสุขความสบายของประชาชน ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ จะมีขึ้นได้อย่างไร ที่มองเห็นได้ง่าย ๆ คือคนไทยไม่ชอบของที่ผลิตขึ้นเองได้ภายในประเทศ ยังนิยมของต่างประเทศอยู่ตลอดกาล ทั้ง ๆ ที่ของอย่างเดียวกัน คุณภาพ ความสวยงามผู้ที่ผลิตขึ้นมาในเมืองไทยเองไม่ได้ ฉะนั้น โรงงานอุตสาหกรรมจึงผลิตวัตถุเครื่องใช้ทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็นส่งไปขายเมืองนอก จะขายภายในได้บ้างก็ต้องใช้ยี่ห้อต่างประเทศ อย่างน้อยก็ต้องมีอักษรฝรั่งติดอยู่ที่วัตถุสิ่งของเครื่องใช้นั้น ๆ จึงจะวางตลาดได้ ยิ่งคนร่ำรวยมีฐานะดี ๆ ยิ่งไม่ใช้ของไทยเลย ไม่หันไปมองดูประเทศต่าง ๆ ที่ใกล้เคียง เช่น ญี่ปุ่น พม่า อินเดีย ของอะไรที่เขาผลิตภายในประเทศของเขาได้ ของชนิดนั้นเขาจะไม่ใช้ของต่างประเทศอย่างเด็ดขาด คนไทยเราถ้าเอาอย่างเขาได้ มั่นใจว่าดุลการค้าจะไม่เสียเปรียบการต่างประเทศแน่นอน ดุลการค้าของประเทศไทยเราที่เสียเปรียบมาเป็นเวลานมนานก็เพราะประชาชนของประเทศขาดความประหยัด ขาดชาตินิยม เคยได้ยินได้ฟังอยู่บ่อย ๆ พวกพ่อค้าในตลาดปีนัง ในตลาดสิงคโปร์ เห็นคนไทยเข้าร้านเขาแล้ว เขาจะพูดเป็นภาษาต่างประเทศที่คนไทยฟังไม่ออกว่า "หมูสยามมาแล้ว" ที่เป็นอย่างนี้เพราะอะไรเข้าใจว่าคงจะเป็นเพราะเหตุสำคัญ ๒ ประการ ประการแรก คนไทยจะต้องซื้อของที่ผลิตในเมืองไทยกลับไปบ้าน เพราะสินค้าประเภทหนังแท้

หนังเทียม ประเภทเสื้อผ้า ประเภทอลูมิเนียม ประเภทพลาสติก ประเภทเครื่องเขียน ประเภทของเหล่านี้ที่ผลิตในเมืองไทย ส่งไปขายในประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ บางอย่างถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ๔๐ เปอร์เซ็นต์ ลดหลั่นลงมา คนไทยเข้าไปเห็นสินค้าเป็นอักษรฝรั่งปิดอยู่ที่สินค้า ก็เชื่อว่าเป็นของผลิตจากต่างประเทศแล้ว ซื้อด้วยราคาแพง ๆ ขนเงินไปเท่าไรซื้อจนหมดกระเป๋า เหลือเพียงค่ากิน ค่าพาหนะเดินทางกลับบ้านกลับเมืองเท่านั้น วันหนึ่งเดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง คนไทยที่ไปในลักษณะเช่นนั้น มีจำนวนสักเท่าไรเมื่อเป็นเช่นนี้ทำไมดุลการค้าจะไม่เสียเปรียบเขา เมื่อไรประเทศไทยอันเป็นที่รักของเราจะหมดจากคำว่า "ประเทศกำลังพัฒนา" คำ ๆ นี้เคยได้ยินมาไม่น้อยกว่า ๕๐ ปีแล้ว ถ้าคนไทยยังทำตัวเช่นนี้อีก ๕๐ ปีข้างหน้า คำคำนี้ก็ยังคงได้ยินต่อไปอีก ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศญี่ปุ่นประเทศแพ้สงคราม เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ เสียหายยุบยับทั้งทรัพย์สินเงินทองของรัฐและของประชาชน ชั่วเวลาไม่ถึง ๓๐ ปี ประเทศญี่ปุ่นก้าวหน้าไกลไปกว่าประเทศไทย นับจำนวนเวลาเป็นร้อย ๆ ปี ประเทศไทยเป็นเอกราชมาไม่น้อยกว่า ๗๐๐ ปี ไม่เคยเป็นเมืองขึ้นของใคร ไม่เคยแพ้สงคราม ยังแถมพื้นแผ่นดินของประเทศไทยเขาเรียกกันว่า "แหลมทอง" ทรัพย์ในดินสินในน้ำอุดมสมบูรณ์ คนไทยไม่มีปัญญาเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์กับประเทศชาติ ปล่อยให้ต่างชาติเข้ามาขุดค้นขนไปเป็นประโยชน์กับประเทศชาติชาติของเขาเสียมานาน ทำไมเราผู้เป็นเจ้าของประเทศแท้ ๆ แต่ไม่สามารถเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์กับประเทศชาติได้ จะว่าคนไทยไม่มีความรู้ความสามารถก็ไม่ได้ เพราะมีอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน จะว่าคนไทยไม่มีทุนก็ไม่ถูกเหมือนกัน เพราะคนไทย

ที่ร่ำรวยก็มีอยู่เช่นกันเศรษฐีในเมืองไทยติดอันดับที่ ๑๒ ของโลกก็มีเหมือนกัน ตามความคิดเห็นของผู้เขียนคงจะเนื่องมาจาก ๑) รัฐบาลเองไม่มีทุน ๒) ผู้มีความรู้ความสามารถไม่ได้รับการส่งเสริม ๓) เอกชน บริษัทห้างร้านที่มีทุนไม่กล้าลงทุน เพราะเห็นแก่ตัวอย่างร้ายแรง ไม่ได้มองถึงประโยชน์ของประเทศชาติ เพราะเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ ประเทศไทยของเราจึงได้นามว่า "ประเทศด้อยพัฒนา" คำพูดคำนี้ เป็นคำพูดที่เคยได้ยินมาไม่น้อยกว่า ๕๐ ปีมาแล้ว และจะได้ยินได้ฟังคำพูดคำนี้ต่อไปนานสักเท่าไรไม่ทราบ อะไรที่ทำให้ประเทศไทยของเราอยู่ในสภาพที่ด้อยพัฒนาเช่นนี้มาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน

แม้จะมีความก้าวหน้าไปบ้างแต่ก็ช้าเหลือเกิน เมื่อมาพิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว ก็พอจะมองเห็นมูลเหตุอยู่บ้าง เช่น ความจริงจังซึ่งเรียกว่า "สัจจะ" ทั้งรัฐบาลและประชาชนของชาติ ไม่มีความจริงใจและจริงจังต่อประเทศชาติเลย ขาดความต่อเนื่องซึ่งเรียกว่า "สันตติ" ขาดการรักชาติซึ่งเรียกว่า "ชาตินิยม" แผนการพัฒนาประเทศแม้วางไว้ ก็ขาดการรัดกุม คือขาดการติดตามผล หัวเมืองต่างรับคำสั่งอะไรจากส่วนกลาง ไม่ปฏิบัติตามจริง ๆ จัง ๆ เจ้าเมืองหรือนายอำเภอ รับราชการอยู่แต่ละแห่งตั้ง ๒-๓ ปี นั่งรับแต่รายงานอยู่ที่สำนักงาน ไม่ได้ออกไปพบปะสังสรรค์กับประชาชนเลย ประชาชนจัดงานจัดการอะไร ตลอดถึงงานวัดงานวา ถ้าเป็นตำบลห่างออกไปจากเขตเทศบาล แม้ทางผู้จัดงานจะจัดงานส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ตาม เชิญไปเป็นประธานจะไม่ยอมไป โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานา ถ้าเป็นพ่อค้าหรือบริษัทห้างร้านซึ่งอยู่ภายในที่เจริญเชิญไป ก็ไปได้โดยไม่มีข้ออ้างอะไร มือเท้าหูตาของรัฐบาลเป็นอยู่

อย่างนี้ จะให้ประชาชนร่วมมือด้วยแรงศรัทธาได้อย่างไร ตัวรัฐบาลจะมีความจริงใจกับประชาชน แต่พวกประเภทปลายมือปลายเท้าซึ่งเป็นตัวแทนรัฐบาล ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน แต่ขาดความสัมพันธ์ติดต่อกับประชาชน จะเข้ากับประชาชนตามความต้องการของรัฐบาลได้อย่างไร ข้าราชการผู้ใหญ่ระดับกรมหรือกระทรวง ถ้าจะออกไปสังเกตการตามหัวเมืองบ้าง ควรไปบ่อย ๆ และควรไปเงียบ ๆ ไม่ควรจะสั่งการไปล่วงหน้า และจะเห็นความจริงแห่งการปฏิบัติงานของข้าราชการตามหัวเมือง ไปทำงานก็สาย กลับก็เร็ว สัปดาห์หนึ่ง ๆ อยู่ในที่ทำงานไม่เกินสามวัน นี้พูดถึงผู้ใหญ่ระดับจังหวัดที่ออกไปจากสำนักงานนั้น ส่วนใหญ่เป็นธุระส่วนตัวรองลงมาธุระของบริษัทห้างร้านที่เกี่ยวกับราชการนั้นมีน้อย เพื่อประชาชนตามบ้านนอกคอกนายิ่งน้อยที่สุด ต่างตำบลที่ห่างไกลจากที่เจริญ จะประสาอะไรกับการไปเยี่ยม แม้แต่ประชาชนเชิญไปก็ยังไม่ไปสมมติว่าวัดขอเชิญเจ้าเมืองหรือรองไปตัดลูกนิมิต บังเอิญวันตรงกับวันที่พ่อค้าเชิญไปเปิดป้ายบริษัทห้างร้าน รับรองเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ว่าผู้ถูกเชิญจะต้องไปที่เขาเชิญไปเปิดป้าย เพราะบริษัทห้างร้านมีความสัมพันธ์อะไร ๆ กันอยู่บ้าง ทำให้ประชาชนจำนวนหมื่นจำนวนแสนในพิธีฝังลูกนิมิตต้องคอยเก้อ นี้เป็นวิธีการในการปฏิบัติตนของข้าราชการตามหัวเมืองแห่งประเทศไทย การศึกษาจนมีความรู้สูงเด่น ความรู้อันนั้นไม่ได้ทำให้คนมีสันดานไม่ดีให้ดีขึ้นมาได้ มีศีลธรรมซึ่งเป็นเครื่องอุปกรณ์สำหรับฉุดลากจิตใจที่ต่ำให้สูงขึ้น กับกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ผู้รักษาอย่างเคร่งครัดเท่านั้น ที่จะยับยั้งความอยากได้ที่ผิดทางของมนุษย์ให้ลดน้อยลงได้บ้าง เพียงแต่รัฐบาลส่งเสริมการศึกษาให้สูงเด่นแก่ประชาชนเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะวิชาที่รัฐบาลกำลังส่งเสริมหรือ

ส่งเสริมมาแล้ว เพียงเป็นวิชาที่เป็นอุปกรณ์ในการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพเท่านั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ในการควบคุมทางจิตใจโดยตรง สมควรที่รัฐบาลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติ เฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการ ควรวางแนวการศึกษาของชาติ โดยการบรรจุวิชาศีลธรรมทางศาสนาในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ มีกฎบังคับให้ศึกษาและปฏิบัติกันจริง ๆ ทั้งฝ่ายครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษา วางกฎการให้คะแนนในแขนงวิชานี้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ เช่น ยกวิชาศีลธรรมขึ้นเป็นหมวดวิชาหมวดหนึ่ง ไม่ใช่เอาวิชาศีล-ธรรมเพียงไปสอดแทรกในหมวดวิชาภาษาไทย ในหมวดสังคมบ้าง การที่ทำอยู่ปัจจุบันนี้เท่ากับมองวิชาศีลธรรมไม่ใช่วิชาที่สำคัญอะไร ทำไมชาติอื่น ภาษาอื่น ศาสนาอื่นเขาสอนเขาอบรมกันได้ เขาสอนกันได้ตั้งแต่เด็กชั้นอนุบาล จนถึงชั้นอุดมศึกษา แต่ของเราทำไมทำไม่ได้ เข้าใจว่าเพราะไม่ทำจริงนั่นเองจึงทำไม่ได้ ลักษณะของคนไทยทำอะไรขาดความจริงใจอยู่มาก จึงทำอะไรทั้งส่วนตัวและส่วนรวมไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และมีความเห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวมเกินไป

คุณลักษณะของคนไทย พูดเฉพาะที่เป็นไปในด้านถ่วงความเจริญของชาติบ้านเมือง เท่าที่สังเกตมีอยู่ ๑๐ ประการ คือ ๑) บก-พร่องในด้านความจริงทั้ง ทางกาย วาจา และจิตใจ ๒) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมเกินไป ๓) ขาดระเบียบวินัย ๔) ขาดความกระตือรือร้น ชอบเป็นอยู่ง่าย ๆ ๕) ไม่ค่อยรักชาติเมื่อมีเหตุการณ์จากภายนอกเป็นปกติ ๖) เชื่อง่าย ๗) ไม่ชอบรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ ๘) ลืมเหตุการณ์ผ่านมาแล้วเร็ว ๙) เลือกงาน ๑๐) ชอบเด่นชอบดังโดยไม่เลือกที่มา

ขอขยายความใน ๑๐ อย่างนี้เพียงย่อ ๆ พอเข้าใจง่ายขึ้น

ประการที่ ๑ ที่ว่าบกพร่องในด้านความจริง

นั้นคือขาดมโนสัจจะ ความจริงใจ จะทำงานอะไรสักอย่างขาดความตั้งใจปักใจ ทำไป ๆ พอเจออุปสรรคก็เกิดความท้อแท้ใจ เลิกกิจการนั้นเอาเสียง่าย ๆ ทำอะไรทำแบบทดลองเสียมากกว่า เรียกภาษาพื้น ๆ ว่าใจไม่สู้ ถ้าขาดความจริงใจแล้ว ความอดทนก็หมดไปด้วย เมื่อขาดความอดทนแล้วงานที่ทำจะไม่ถึงจุดหมาย เสียเงินเสียเวลาไปเปล่า อย่างนี้ความเจริญก้าวหน้าจะไม่เกิดขึ้น

ประการที่ ๒ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมเกินไป

ข้อนี้เป็นธรรมดาของมนุษย์ทำอะไรต้องเพื่อประโยชน์ตนเองก่อนก่อนที่จะมองไปถึงผู้อื่น แต่เมื่อตนเองเหลือกินเหลือใช้แล้ว ควรจะมองไปถึงคนอื่นด้วย ตัวอย่าง เช่นเราประกอบอาชีพ จะเป็นพ่อค้าหรือทำอุตสาหกรรม ทางรัฐบาลเขาเก็บภาษี ภาษีการค้าบ้างภาษีรายได้บ้าง เมื่อเรามีรายได้เหลือกินเหลือใช้ เราไม่ควรหลีกเลี่ยงฉ้อโกง เราควรจะเสียไปตามกฎหมายที่เขาบังคับไว้ เจ้าหน้าที่ก็เช่นกัน ในฐานะผู้รักษากฎหมาย ต้องทำงานตามหน้าที่ คือตรงไปตรงมา ผิดต้องว่าตามผิด ถูกต้องว่าไปตามถูก อย่าเห็นแก่สินจ้างรางวัล ถ้าประชาชนหลีกเลี่ยงหรือฉ้อโกงภาษีอากร เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นตัวแทนเป็นหูเป็นตาของรัฐบาลเห็นแก่สินจ้างรางวัลมาเป็นประโยชน์ของตัวเอง ถ้าประชาชนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ต่างฝ่ายต่างฉ้อโกงหลีกเลี่ยงกฎหมายรัฐบาลจะอยู่ได้อย่างไร เป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปแล้วว่า งบ-

ประมาณของรัฐบาลแต่ละปีนั้น ก็คือเงินที่ได้มาจากประชาชนทั้งนั้น เงินของประเทศไทยที่รัฐบาลควรได้น่าจะมากกว่า งบประมาณที่ตั้งไว้แต่ละปีถ้าประชาชนของประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมเกินไป ทั้ง ๆ ที่รู้กันอยู่แล้วว่าเงินที่รัฐเก็บไปจากประชาชนนั้น เอาไปใช้จ่ายเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนนั่นเอง ถนนหนทางที่ไปมากันสะดวกสบายนั้น ชาวนาที่ทำนาด้วยน้ำเกิดจากทำนบ ปุ๋ยที่ใช้ ศัตรูพืชที่ถูกกำจัด ยาที่ได้ใช้เวลาเจ็บไข้ไม่สบาย โรงพยาบาลที่รักษาคนป่วย ไฟฟ้าที่ใช้แสงสว่าง และใช้หุงต้ม เป็นต้น ความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สินทั้งหมดนี้รัฐบาลต้องใช้เจ้าหน้าที่รักษาและดูแลทั้งนั้น และเจ้าหน้าที่เหล่านั้นต้องรับผิดชอบด้วยในหน้าที่ ทั้งวัตถุและเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องจ่ายเงินทั้งนั้น หนทางจ่ายของรัฐที่พูดมานี้ เพียงหนึ่งในพันส่วนเท่านั้น ถ้าเราประชาชนไม่ช่วยทางการเงิน โดยหลีกเลี่ยงภาษีอากรแล้ว รัฐจะอยู่ได้อย่างไร เจ้าหน้าที่หมายเอาข้าราชการก็เช่นกัน ถ้าต่างคนต่างคิดอยู่เสมอว่า ถ้ามีโอกาสเมื่อไรที่ไหน จะต้องเชือดเฉือนเอามาเป็นของส่วนตัวให้ได้ เมื่อประชาชนคิดแต่จะหลีกเลี่ยงไม่ยอมเสียภาษีอากรให้ถูกต้องตามกฎหมาย ข้าราชการทุกเหล่าต่างพยายามหาผลประโยชน์ให้กับตัวเอง โดยการเชือดเฉือนเอาเงินงบประมาณแผ่นดินที่ผ่านมือตนหรือที่ตนรับผิดชอบในการใช้เงินนั้น ประเทศชาติจะเจริญได้อย่างไร

ประการที่ ๓ ขาดระเบียบวินัย

คนไทยโดยส่วนมากทำอะไรชอบทำไปตามความสบายใจหรือสะดวกใจของตัวเอง ไม่คำนึงถึงกฎระเบียบและสถานที่ ผู้ที่ไม่รู้ก็

ไม่ใส่ใจ ผู้ที่รู้ก็ไม่เกรงกลัว ไม่ละอาย ตัวอย่างเช่น ข้ามถนนทางม้าลาย ข้ามถนนขึ้นทางสะพานลอย ขึ้นรถ ลงรถ ทิ้งขยะมูลฝอยตามถนน ตามที่สาธารณะ ตามสถานที่เที่ยวพักผ่อน ไม่ชอบทำในสิ่งที่เขาให้ทำ แต่ชอบทำในสิ่งที่เขาห้าม เช่น กฎจราจร ห้ามคนข้ามถนนที่ไม่ใช่ทางม้าลาย ทั้ง ๆ ที่ทางม้าลายอยู่ใกล้ ๆ ก็ไม่ไปข้าม ตนชอบใจจะข้ามตรงไหนก็ข้ามตรงนั้น สะพานลอยทั้ง ๆ ที่ใต้และข้างสะพานลอย เขามีรั้วกั้น ก็ไม่ยอมขึ้นเดินทางสะพานลอย อุตส่าห์ปีนรั้วข้ามถนน ขึ้นรถลงรถก็เช่นกัน เช่น รถไฟ รถทัวร์ รถประจำทาง ทั้ง ๆ ที่มองเห็นอยู่แล้วว่า บนรถนั้นมีที่ว่างอยู่เยอะแยะ ถ้าขึ้นรถตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปจะต้องแย่งกันขึ้นจนได้ เวลาลงก็เช่นกัน ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่า ธรรมดารถโดยสารไม่ว่ารถอะไร เมื่อจอดให้คนโดยสารลง คนต้องลงหมดแล้วรถจึงจะวิ่งต่อไป ถึงอย่างนั้นเวลาลงก็ต้องแย่งกันลงจนได้ แม้เรื่องอื่น ๆ ก็เช่นกัน มองดูแล้วคล้าย ๆ กับว่าคนไร้การศึกษา แต่แท้ที่จริงคนที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ ก็ไม่น้อยที่ทำอย่างนั้น ขอให้เอามานอนคิดดูเถิดว่า คนไหน กลุ่มไหน สังคมไหน ตลอดถึงประเทศไหน ถ้าระเบียบวินัยย่อหย่อนแล้วจะเป็นอย่างไร จะสวยงามน่าดูไหม ขอพูดถึงผู้รักษากฎหมาย กฎระเบียบ หรือวินัยของประเทสไทยเรา ออกกฎหมายหรือข้อห้ามอะไรไปแล้ว ไม่เคยติดตามเองและไม่เคยมอบหมายให้ใครติดตาม ว่าที่ออกกฎข้อห้ามอะไรไปนั้น มีใครปฏิบัติตามบ้างหรือไม่ ถ้ามีคนติดตาม เห็นผู้ปฏิบัติผิดกฎระเบียบจะต้องทำโทษกันจริง ๆ จัง ๆ ผิดว่าไปตามผิด ถูกว่าไปตามถูก เป็นที่น่าเวทนามาก ๆ ออกกฎระเบียบอะไรไปแล้ว ในขั้นแรก ๆ ได้ผลบ้าง แต่พอเลยเวลาไปไม่เกินหนึ่งเดือนก็จืดจางเลือนหายไปหมด ที่เป็นเช่นนี้จุดสำคัญคือผู้รักษากฎระเบียบที่วาง

หรือตราขึ้นไว้ ไม่มีความจริงจังเลย เมื่อผู้รักษาไม่มีความจริง ผู้ปฏิบัติก็พลอยไม่จริงไปด้วย เมื่อต่างฝ่ายต่างไม่จริง ความทะเลาะ ความไม่มีระเบียบก็ปรากฏขึ้น ตัวอย่างเช่น กฎจราจร เจ้าหน้าที่มีการประชุมแก้ไขข้อบกพร่องกันแทบทุกเดือนทุกปี ประชุมครั้งหนึ่ง แก้ไขข้อบกพร่องกันครั้งหนึ่ง โดยวางกฎระเบียบอย่างนี้ หลังจากนั้นแล้วภายใน ๗ วัน มองดูคนขับรถ คนเดินข้ามถนนเป็นระเบียบ คนขับรถมองเห็นว่าคนยืนคอยจะข้ามถนนอยู่ตรงทางม้าลาย คนขับจะหยุดรถให้คนเดินข้ามถนน บนสะพานลอยก็มีคนเดินมาก พอล่วง ๗ วันไปแล้วก็ไปตามปกติเดิมอีก คนขับรถไปตามอารมณ์ คนเดินต้องลงเดินเกือบ ๆ จะเข้ากลางถนนแล้ว รถจึงหยุดให้เดินข้าม คนเดินข้ามก็เดินข้ามตามสบาย นึกจะข้ามตรงไหนก็ข้าม เจ้าหน้าที่จราจรเห็นตำตาก็ไม่พูดอะไร ไม่ปรับตามกฎหมายก็ควรจะเรียกมาตักเตือนให้รู้ถึงกฎระเบียบ รวมความแล้วก็คือ คนไทยไม่รักษาระเบียบ ผู้รักษากฎก้ไม่รับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมาย ผู้จะต้องปฏิบัติตามกฎก็ไม่กลัวกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเจริญ ความเป็นระเบียบจะมีได้อย่างไร

ประการที่ ๔ คนไทยขาดความกระตือรือร้น ชอบเป็นอยู่ง่าย ๆ

คนไทยขาดความพยายาม ขาดความขยัน ไม่ว่าในเรื่องอะไร นักเรียน นักศึกษาก็ไม่ค่อยจะเอาใจใส่ในการเรียน ชอบมั่วสุมเรื่องอบายมุข ชอบจับกลุ่มเดินโชว์ตามย่านชุมชน ชอบจับคู่กันคุยตามสถานที่พักผ่อน ไม่ใส่ใจในภาวะของตัวเอง ว่าปัจจุบันนี้เราอยู่ในภาวะเช่นไร จ่ายเงินจ่ายทองฟุ่มเฟือย ไม่คำนึงถึงผู้ปกครองว่า ท่านต้อง

จ่ายให้เราท่านจ่ายให้เพื่อตัวเราวันละเท่าไร เดือนหนึ่งเป็นเงินเท่าไร ถ้าเป็นปีท่านจะหมดเงินไปแค่ไหน และเราเรียนอยู่กี่ปีจึงจะสำเร็จ เงินที่ท่านจ่ายให้เราท่านจ่ายให้เพื่อการศึกษา แต่เรากลับเอาไปใช้จ่ายในเรื่องอื่นเสียไม่น้อย เช่น พาเพื่อน ๆ ไปกินอาหารตามภัตตาคาร ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ดูหนัง ดูละคร การจ่ายในประเภทเช่นนี้ มีประโยชน์อะไรบ้างกับตัวเรา คิดบ้างหรือเปล่าว่าเงินแต่ละบาทแต่ละสตางค์ที่พ่อแม่ให้เรานั้นท่านได้มาอย่างไร ท่านให้เราเพื่ออะไร เราเคยช่วยอะไรท่านบ้างในการหาเงิน ตัวเราเองอยู่ในฐานะเช่นไรในปัจจุบันนี้ ถ้าเราทราบตัวของเราเอง ว่าเรากำลังอยู่ในฐานะนักเรียนนักศึกษา เราควรจะกระตือรือร้นเอาจริงเอาจังในการดูตำหรับตำราอันเป็นหลักสูตรของเราให้มาก เพื่อจะได้สอบได้คะแนนดี คุ้มค่ากับเงินที่พ่อแม่อุตส่าห์เก็บหอมรอมริบให้เราแต่โดยส่วนมากเยาวชนประเภทนี้ไม่ได้นึกคิดอย่างที่พูดมานี้ ชอบแสวงหาความสุขความสบายที่ตนพอใจเสียมากกว่า เรียนเพียงให้สอบผ่านพ้นไปปีหนึ่ง ๆ สอบไม่ได้ครั้งนี้ครูอาจารย์ยังให้สอบแก้ตัวได้ ไม่เคยคิดเลยว่าเราต้องเรียนให้ได้รับความรู้จริง ๆ เพื่อจะได้เอาวิชาความรู้ที่เราเรียนรู้นั้น ไปประกอบอาชีพทำมาหากินต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ได้ชื่อว่าไม่ได้สร้างความเจริญให้กับตัวเอง ตระกูล และประเทศชาติ คนในกลุ่มที่ทำงานรัฐบาลซึ่งเราเรียกกันจนติดปากว่า "ข้าราชการ" คนประเภทนี้โดยส่วนมากไม่ค่อยกระตือรือร้นหรือขยันทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย งานที่ควรจะทำเสร็จภายในหนึ่งชั่วโมงทำได้ถึงสองชั่วโมง ทำไปคุยกันไป บางครั้งหยุดหรือพักงานเอาไว้ อ่านหนังสือพิมพ์เสียก่อนค่อยทำงานต่อ งานบนโต๊ะของตนเสร็จแล้วไปเดินคุยโต๊ะโน้นหน่อยโต๊ะนี้หน่อย พอประชาชนมาติดต่อตนมองดูแล้วว่าเป็นคนในเมืองหรือคน

ในตลาด หรือคุ้นเคยหน้ากันบ้าง ก็ต้อนรับขับสู้ดี ขอช่วยอะไรก็ทำให้ตามเวลา โดยไม่มีการบิดเบือน ยิ่งถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักธุรกิจที่มีฐานะดีแล้ว สามารถวางของคนอื่นที่กำลังทำอยู่ หันมาทำให้คนที่มาขอช่วยที่หลังก่อนก็ยังได้ โดยคิดว่าผลของการกระทำอาจจะเกิดขึ้นเร็วทันตาเห็นก็ได้ แต่ถ้าคนที่มาติดต่อเป็นชาวไร่ชาวนา แต่งเนื้อแต่งตัวตามสภาพของชาวไร่ชาวนา เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคนของรัฐ เห็นเข้าจะหันไปพูดว่า ป้าหรือน้า ว่าป้าค่อยมาพรุ่งนี้อีกครั้ง วันนี้ไม่ว่างเลยทั้ง ๆ ที่นั่งคุยอยู่กับเพื่อนโต๊ะใกล้ ๆ กันนั้นเอง ยังกล้าพูดออกไปว่าไม่ว่าง คนของรัฐบาลทำตัวแบบนี้ ความที่ฝังใจของข้าราชการว่าเขาคือนายของประชาชน เขาลืมคิดไปว่าเดี๋ยวนี้ระบบการปกครองเปลี่ยนไปเป็นประชาธิปไตยเสียแล้ว ไม่ใช่ระบบเจ้าขุนมูลนายเหมือนสมัยก่อน เงินเดือนที่รัฐบาลจ้างให้ทำงานนั้น ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของประชาชนทั้งนั้น ตาสี ตาสา ตามี ตามา ซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาแกก็มีส่วนรวมอยู่ในเงินเหล่านั้น ขอให้ข้าราชการคิดให้รอบคอบถี่ถ้วนอีกครั้งเถิดว่า ใครเป็นเจ้าของเงิน ใครเป็นลูกจ้างกันแน่ คิดให้ดีนาน ๆ ก็คงเข้าใจและรู้ตัว เมื่อรู้ตัวแล้วก็สามารถที่จะลดทิฏฐิ มานะซึ่งมีอยู่ท่วมท้นภายในจิตใจของตัวให้น้อยลงไปได้ การทำงานให้ประเทศชาติ เพื่อให้ประเทศชาติมั่นคงเจริญมีความเป็นปกติสุข ถ้าตราบใดคนทำงานยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ยังมองส่วนประโยชน์วงแคบ เช่นเพื่อประโยชน์เจ้านายเพื่อประโยชน์พรรคพวก ตราบนั้นประเทศชาติจะมั่นคงถาวร เจริญรุ่งเรือง ประชาชนอยู่กันเป็นปกติสุขไม่ได้ การปฏิบัติงานในหน้าที่ก็เช่นกัน ไม่ทำอย่างจริง ๆ จัง ๆ เพียงให้วันหนึ่ง ๆ ผ่านก็เป็นการเพียงพอแบบภาษาตลาดเขาพูดว่า "ทำงานเช้าชามเย็นชาม" ผู้ทำงานไม่กระตือรือร้น ชอบทำอย่าง

สบาย ทำไปบ้างสูบบุหรี่ไปบ้าง อ่านหนังสือพิมพ์ไปบ้าง คุยกันไปบ้าง การงานที่ผู้ทำไปในทำนองนี้ ประเทศชาติบ้านเมืองของเราจะหนีคำว่า "ด้อยพัฒนา" ไม่ได้

ประการที่ ๕ คนไทยไม่ค่อยจะรักชาติ

เมื่อเหตุการณ์จากภายนอกปกติ คนไทยเลือดรักชาติจางง่ายจางเร็วชาตินิยมไม่มี คำว่าไม่ค่อยจะรักชาตินั้น หมายเอาเวลาประเทศอยู่ในภาวะปกติ ไม่ถูกต่างชาติมารุกรานย่ำยี แต่ถ้าประเทศชาติถูกรุกรานเมื่อไร จนถึงกับเกิดรบราฆ่าฟันกัน ความรักชาติของคนไทยก็เกิดประดังขึ้นมาทันที สามัคคีกอดคอกันสู้ แต่พอเหตุการณ์บ้านเมืองสงบ ความรักชาติก็จืดจางลงไป จึงเรียกว่าเลือดรักชาติจางง่าย ๆ คำว่าไม่มีชาตินิยมนั้น มองเห็นได้ในแทบทุกกรณี เช่นเครื่องอุปโภคต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นในเมืองไทย ความรู้สึกฝังอยู่ในจิตใจว่าของไทยทำนั้นไม่ดี ทั้ง ๆ ที่ของบางอย่างมีคุณภาพดีกว่าของต่างประเทศเสียด้วยซ้ำ นักอุตสาหกรรมหรือพ่อค้าที่หัวใสบางคน พิมพ์ฉลากหรือประทับตัวหนังสือเป็นอักษรฝรั่งคนไทยเห็นตัวหนังสือฝรั่งติดอยู่ก็ซื้อมาใช้กันเป็นอย่างดี เพราะฝังใจเชื่อลงไปว่าของนี้เป็นของนอก ยิ่งไปกว่านั้น คนไทยไปเที่ยวสิงคโปร์ ไปมาเลเซีย ฮ่องกง ตลอดถึงยุโรปบางประเทศ ยังซื้อของที่ผลิตในเมืองไทยกลับมาใช้กันเยอะแยะ คนไทยต่างคนต่างก็ขนเงินออกไปใช้ต่างประเทศอยู่อย่างนี้ การขาดดุลย์การค้าก็จะมีอยู่ตลอดไป การขาดดุลย์การค้ามาก ๆ ใครเป็นผู้เดือดร้อน ก็คนไทยนั้นเองเป็นผู้เดือดร้อน ถ้าคนไทยทุกคนพยายามใช้หลักชาตินิยมให้มาก โดยการใช้ของที่เราผลิตได้ภายในประเทศของเหมือนกันคุณภาพเหมือนกัน จำเป็นมากนักหรือที่เราจะต้อง

ใช้ของต่างประเทศ มา ๆ คนไทยจงมาช่วยกันใช้ของไทยเถิด ถึงเวลาแล้วที่เราจะช่วยกันทำเช่นนั้น ถ้าคนไทยไม่ช่วยคนไทย ใครเล่าจะมาช่วย จงช่วยกันฝึกลูกหลานให้รู้จักประโยชน์และคุณค่าของชาตินิยม รัฐก็เหมือนกัน ควรจะมีคำขวัญหรือคติเตือนใจในเรื่องการรักชาติหรือชาตินิยม ทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่นว่า เชื่อรัฐชาติเจริญ ประเทศชาติจะก้าวหน้าเพราะประชาชนนิยม ชาติจะรุ่งเรืองเพราะพลเมืองรักชาติ ชาติจะวัฒนาเพราะประชาร่วมใจ เป็นการปลุกให้ตื่นอยู่เสมอ เมื่อประชาชนรักชาติ ชาตินิยมก็จะเกิดตามขึ้นมา เมื่อเป็นเช่นนั้นประเทศชาติของเราก็จะเจริญทัดเทียมกับชาติที่เจริญแล้ว

ประการที่ ๖ คนไทยเชื่ออะไรง่าย ๆ

ตามปกตินิสัยใจคอของคนไทยเชื่ออะไรเชื่องง่าย ๆ ขาดการใคร่ครวญถึงเหตุผลว่าสิ่งที่เราเชื่อนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ หรือเพื่อไร้ประโยชน์เป็นไปเพื่อทำลาย หรือเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ความเชื่อถ้าขาดตัวปัญญาเข้าไปควบคุมอยู่ด้วย ความเชื่อชนิดนั้นเรียกว่าเชื่องมงาย เชื่อโดยไร้เหตุผล เชื่อโดยนิยมในตัวบุคคลเชื่อโดยการสืบต่อ ๆ กันมา เชื่อโดยกิเลสบังคับให้เชื่อ ความเชื่อสามสี่ห้าอย่างนี้เรียกว่าความเชื่อที่ขาดปัญญา ปัญญาตัวนี้หมายถึงความรู้แจ้งและเห็นจริง ผิดกับตัววิชาซึ่งแปลว่ารู้เหมือนกัน แต่ไม่ได้หมายถึงรู้แจ้งแต่พอเข้ากันได้กับเห็นจริง ตกลงว่าคำว่าวิชา แปลว่ารู้ และเห็นจริง เช่นความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เขาสามารถทดลองให้เห็นจริงได้ แม้วิชาอย่างอื่นก็เช่นกัน รวมความว่าวิชากับปัญญา สูงต่ำกว่ากัน และกว้างแคบกว่ากัน ตัวอย่างเช่นคำว่า "โลกวิทู" ซึ่งเป็นพระนาม

ของพระพุทธเจ้าฝ่ายปัญญาคุณ แปลว่ารู้แจ้งโลก คือรู้ทุกอย่างทุกศาสตร์ ทุกแขนง บรรดาที่มีอยู่ในโลก คนปัจจุบันเขานิยมนับถือกันว่า ผู้ใดได้รับการศึกษาสูง ๆ นับตั้งแต่ผู้เรียนมหาวิทยาลัย ผู้เรียนจบปริญญาตรี โท เอกว่าเป็นปัญญาชน วิชาความรู้ต่างไม่สามารถที่จะควบคุมจิตใจไม่ให้หลงงมงายได้เสมอไป ไม่ให้คิดชั่ว ทำชั่ว พูดชั่วหมดทุกคน จะเห็นได้ในยุคปัจจุบันนี้ หนังสือพิมพ์ลงข่าวแทบทุกวันนักศึกษามหาวิทยาลัยมีชื่อแห่งหนึ่ง บ้างก็ลงข่าวว่านักศึกษาของมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่ง ได้ยกพวกไปจี้ที่นั่นที่นี้ ไปปล้นคนนั้นคนนี้ยกพวกไปโทรมผู้หญิงที่นั่นที่นี้ อะไรทำนองนี้ นั่นเป็นการแสดงว่าชนชั้นปัญญา หรือปัญญาชน ยังทำความชั่ว ทำความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นยังมีอยู่มากเหมือนกัน บางพวกเห็นชาวตะวันตกประเภทกุ๊ย ๆ ที่เดินทางเข้ามาทัศนาจรในเมืองไทย แต่งเนื้อแต่งตัวพิเรน ๆ เช่นผู้ชายไว้ผมยาว หนวดเคราารุงรัง ผู้หญิงนุ่งน้อยห่มน้อย เที่ยวเดินเพ่นพ่านตามสถานที่ชุมนุมชน พวกชั้นปัญญาชนชอบอกชอบใจยึดเอามาเป็นอย่าง เมื่อปัญญาชนคนไทยเอาเป็นตัวอย่างแล้ว เยาวชนทั้งที่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการศึกษา ต่างก็เอาอย่างต่อ ๆ กันไป เพราะคนเหล่านั้นต่างถือกันว่าได้ทำตามฝรั่งและโก้เก๋ดี ไม่ว่าอะไรถ้าฝรั่ง ทำ ใช้ พูด คนไทยคนไหนได้ทำตามถือกันว่าเก่ง โก้เก๋เพื่อนฝูงรักนับถือ แม้ผู้หลักผู้ใหญ่เช่นพ่อแม่จะดุว่ากล่าวอย่างไรเด็ก ๆ ลูก ๆ หลาน ๆ ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ยังหาว่าพ่อแม่เป็นคนครึ เป็นคนสมัยพระเจ้าเหา พวกเหล่านี้ยึดถือฝรั่งเป็นแบบอย่าง ยิ่งกว่าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดตนเองมา นี่แหละเรียกว่าคนไทยเชื่อง่ายเอาเป็นตัวอย่างได้ง่าย ไม่คำนึงถึงเหตุผล เรียกว่าไร้เหตุผล ไปยึดเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ จากต่างประเทศมาเป็นเครื่องยึดถือ ดูถูกเหยียดหยามวัฒนธรรมของ

ชาติตัวเอง ทำให้ความเป็นชาติไทยของตัวเองเลอะเลือนเปื้อนเปรอะไปหมด

ประการที่ ๗ ไม่ชอบรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ

วัฒนธรรมของชาติไทยเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม นิ่มนวล อ่อนโยน กตัญญู กตเวทีต่อผู้ที่เคยมีบุญคุณ เคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยการเคารพกราบไหว้ รับใช้ในสิ่งที่ทำให้ได้มีเมตตาอารีต่อเพื่อนมนุษย์โดยไม่เลือก ในเมื่อเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก ผู้ใหญ่ให้ความเมตตาอุปการะช่วยเหลือเกื้อกูล ตลอดจนถึงการแนะนำตักเตือนให้ผู้น้อยประพฤติในทางที่ดี วัฒนธรรมในครอบครัว พ่อบ้านเป็นผู้รับผิดชอบในการหาเงินหาทอง ปกป้องคนภายในครอบครัว ทำตัวเป็นตัวอย่าง มอบหมายความเป็นใหญ่ภายในบ้านให้แก่ภรรยา แม่บ้านเป็นผู้ปกครองอบรมสั่งสอนดูแลความสุขทุกข์ ต่อบุตรบริวาร ข้าวปลาอาหาร ความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้าน ล้วนแต่เป็นหน้าที่ของแม่บ้าน ตามที่ได้รับมอบหมาย ฝ่ายบุตรบริวารก็ตั้งอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่ ไม่ดื้อไม่รั้น ทำงานตามหน้าที่ของตัว คือการศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลือพ่อแม่ตามโอกาสและเวลา วัฒนธรรมในการแต่งตัว วัฒนธรรมในการพูดจาปราศรัย วัฒนธรรมในการเข้าหาผู้ใหญ่ วัฒนธรรมในการต้อนรับแขกที่บ้าน วัฒนธรรมของผู้ไปเยี่ยม หรือไปตามรับเชิญ เป็นต้น วัฒนธรรมในการแต่งตัวก่อนจะเริ่มเสื่อมเพียงแต่เห็นเครื่องแต่งตัว จะได้รู้ว่าเป็นของผู้หญิงหรือของผู้ชาย บัดนี้ดูไม่ออก แม้แต่มองจากคอขึ้นไป บางครั้งก็ไม่ทราบว่าผู้หญิงผู้ชาย เพราะต่างคนต่างไม่รักษาสมบัติของชาติที่ควรจะรักษาอย่าลืมไปว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นเครื่องหมายชี้บอกว่าชาตินั้นเป็น

เอกราชอย่างหนึ่ง วิธีจะกลืนชาติอื่นนั้น มีลักษณะการกลืนอยู่หลายอย่าง เท่าที่สังเกตได้เช่น กลืนชาติด้วยการแต่งงาน กลืนชาติด้วยการเปลี่ยนศาสนา กลืนชาติด้วยการเปลี่ยนวัฒนธรรม กลืนชาติด้วยการเปลี่ยนแปลงอธิปไตย เมื่อมาเปลี่ยนไปเช่นนี้ ก็จักได้ชื่อว่าไม่ชอบรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ

ประการที่ ๘ ลืมเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว

เหตุการณ์ที่ผ่านมาย่อมเป็นบทเรียนที่สำคัญแต่บางคนอาจจะลืมว่าไม่สำคัญจึงไม่สนใจ ปล่อยเลยไป โดยไม่นำมาคิดมาพิจารณาว่า เหตุการณ์ก่อประโยชน์สุขแก่เราหรือว่าให้โทษทุกข์แก่เรานำเราไปสู่หายนะหรือส่งเสริมเรา ให้ได้ลาภยศสรรเสริญสุข แต่คนส่วนมากมักจะไม่ได้นำมาคิด เมื่อไม่ได้นำมาคิดมันก็ผ่านไปเมื่อผ่านไปนานเข้าก็ลืม หรือบางคนเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันวาน แต่วันนี้ลืมอย่างนี้ เรียกว่าลืมเหตุการณ์ที่ผ่านมาเร็ว

ประการที่ ๙ เลือกงาน

คนไทยเราส่วนมาก ไม่ชอบงานหนักชอบทำงานเบา เลือกที่มีเกียรติเงินเดือนแพง หางานจนไม่คำนึงถึงปากถึงท้อง งานใดหนักไร้เกียรติ เงินเดือนน้อยเป็นไม่ยอมทำ แม้ไม่มีเงินก็ยอมทนอด เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า คนไทยส่วนมากจะทิ้งชนบทเข้าไปแสวงหางานในเมือง แทนที่จะอยู่ในชนบท ทำงานทุกอย่างที่มี แต่กลับเข้าใจว่า เข้าเมืองดีกว่า เพราะจะได้ไปกับแสงสี ความศิวิไลของในเมือง แม้ลำบากก็ต้องทน แต่เมื่อเข้าเมืองแล้ว มันจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย อาหารการกิน น้ำดื่มน้ำใช้ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่ตามมาไม่มีที่สิ้นสุด แต่คนไทยส่วนมากก็ยังเลือกงานเลือกที่อยู่นั่นเอง

ประการที่ ๑๐ ชอบเด่นชอบดังโดยไม่เลือกที่มา

ประการนี้ร้ายมาก แม้แต่พี่น้องก็ยังไม่ยอมกัน แม้ตัวจนก็ชอบทำให้คนอื่นเห็นว่า ตัวร่ำรวย ชอบก่อเรื่องทั้ง ๆ ที่ไม่ควรจะก่อ ชอบวางตัวเช่น นักเลง เกกมะเหรกเกเร ก่อการทะเลาะวิวาทหาเรื่องคนอื่น มั่วสุมอบายมุข ทำอะไรชอบเอาหน้า เข้าลักษณะที่ว่า **"ขายผ้าเอาหน้ารอด"** พวกเหล่านี้ขาดธรรมะที่เป็นเหตุให้รู้จักตน รู้จักประมาณตน เพราะเขาถือว่า ถ้าเราเด่นเราดังแล้ว ใคร ๆ ก็เกรงใจ ใคร ๆ ก็นับหน้าถือตา จะทำอะไรกับใครก็ได้ จึงเป็นความคิดที่ผิดและนำไปสู่ความหายนะฝ่ายเดียว

เมื่อเรารู้คุณลักษณะของคนไทย ที่เป็นไปในด้านถ่วงความเจริญของชาติบ้านเมือง ถ้าพิจารณาให้ถ่องแท้ก็ถ่วงความเจริญรุ่งเรืองในการดำรงชีวิตของเราด้วย เมื่อคนในชาติเป็นบุคลากรที่สร้างความเจริญแก่ชาติ แต่เป็นบุคลากรที่ไร้ความสามารถ ชาติจักเจริญได้อย่างไร

ดังนั้น คุณธรรม ๔ ประการ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทานเป็นพระบรมราโชวาทไว้ ซึ่งพระองค์ทรงรวบรวมมาจากหลักธรรม ๒ ประการ คือ จาก **"ฆราวาสธรรม"** และ **"อธิษฐานธรรม"** ธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ สมควรเป็นธรรมที่ชาวไทยทุกคนควรตั้งไว้ในใจ หรือ ปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจ และเป็นธรรมคุ้มครองใจ ในอันที่จะประกอบกรณียกิจเพื่อความเจริญรุ่งเรืองเป็นนิจ แต่ที่ยกมากล่าวถึงนี้ ได้เน้นฆราวาสธรรม ๔ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ อันเป็นหลักธรรมของฆราวาส ผู้ครองเรือนจักพึงยึดถือ เพราะผู้ใดมีสัจจะ รู้จักข่มใจ มีความอดทนต่อความทุกข์ยากลำบาก ความไม่สบายใจ ยึดมั่นใน "จาคสมฺปทา" คือช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งใน

ส่วนที่เป็นปัจจัย ๔ และคำแนะนำตักเตือนสั่งสอน โดยเจตนาที่จะให้เขาตั้งตนอยู่ในทางที่ถูกที่ควร ตลอดจนละกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและประเทศชาติ อันเป็นที่รักยิ่งของเรา ประเทศไทยก็จักเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่า "พัฒนาแล้ว" ก้าวหน้าทันโลกและอารยประเทศทั้งหลาย แต่จักได้ชื่อเช่นนั้นได้ก็จะต้องอาศัยทุกคนในชาติประพฤติธรรม ในการดำรงชีวิต

สัจธรรม

นาวาตรีอภิชัย ชารีรักษ์

คนเราอาจมีดีได้คนละทางสองทาง หรือมากกว่านั้น ไม่แน่และไม่จำเป็นเสมอไปว่า ทุกคนจะต้องมีดีเหมือนกันหรือดีในทางเดียวกัน

บางคนดีทางทำราชการ บางคนดีทางทำไร่ไถนา ดีทางค้าขาย ดีทางช่างไม้ ดีทางช่างเขียน ฯลฯ ใครจะเอาดีในทางไหน ก็บากหน้าหาความรู้ความชำนาญในทางนั้น ตามอุปนิสัย

แต่ไม่ว่าใครจะดีในทางใดก็ตามเขาจะต้องมีดีอย่างหนึ่ง เป็นทุนอยู่ในใจก่อน จึงจะมีดีอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกับเราจะปลูกบ้านเรือนไม่ว่าจะปลูกทรงไทย ทรงฝรั่ง จะมีกี่ห้องกี่ประตู จะทาสีอะไรเอาอะไรมุงหลังคาก็ตาม ขั้นต้นจะต้องมีเสาเสียก่อน เพราะเสาเป็นที่รองรับสิ่งต่าง ๆ นั้นไว้ ถ้าชักเสาทิ้งเสียแล้ว บ้านหลังนั้นก็จะพังทลายสิ้น, การทำความดีของคนก็เหมือนกัน ไม่ว่าใครจะบากหน้า

หาดีทางไหน จะต้องมีความดีอย่างหนึ่ง สำหรับเป็นหลักฐาน หรือเป็นเสารองรับความดีอื่น ๆ ความดีที่ข้าพเจ้าหมายถึงนี้ คือ "สัจ-ธรรม" ๆ นี้ จะเรียกว่า "ดีต้น" ของคนก็ว่าได้

ไม่ว่าใครจะดีเด่นในทางใดก็ตาม ถ้าชักสัจธรรมออกจากตัวเสียแล้ว ก็พังทลาย ดีอยู่ไม่ได้

สัจธรรมคืออะไร?

ขอให้นักศึกษาพุทธศาสตร์ ได้พยายามทำความเข้าใจเรื่องนี้ต่อไป

คำว่า สัจธรรม นั้น เวลาเราพูดหรือเขียน เราใช้เฉพาะคำว่า สัจจะ ซึ่งอมความที่เข้าใจกันอยู่แล้วว่า สัจจะ ก็เท่ากับ สัจธรรม นั่นเอง คำอธิบายต่อไปนี้ เราใช้คำสั้น ๆ ว่า สัจจะ ดีกว่า

สัจจะ แปลกันว่า ความสัตย์ ขยายความว่าซื่อสัตย์หรือซื่อตรง และอธิบายว่า ไม่หลอกลวง ไม่กลับกลายที่เป็นหลักสูตรที่ใช้ท่องจำ

เมื่อเล็งทางปฏิบัติ สัจจะมีลักษณะ 3 อย่าง คือ

- จริง
- ตรง
- แท้

คนมีสัจจะ ก็คือคนมีความจริง ความตรง และ ความแท้อยู่ในตัว นั่นเอง

จริง

จริง ตรงกันข้ามกับเล่น คนที่มีสัจจะในใจ เมื่อตัดสินใจว่าจะทำสิ่งใด ก็ปักใจแน่วแน่ ตั้งอกตั้งใจทำสิ่งนั้นให้บังเกิดผลจริง ไม่เหลาะแหละ ไม่เหลวไหล ไม่ใช่ทำสักแต่ว่า

อาการที่จิตมีความปักใจแน่วแน่นั่นแหละ คือสัจจะในลักษณะที่ว่าจริง

ความจริงที่ว่านี้ ถ้าเป็นอาการริเริ่มขึ้นในจิตใจของตนผู้เดียว เรียกว่า "ตั้งใจ" ถ้าเป็นเรื่องสมยอมกับคนอื่นว่าจะทำเช่นนั้นจริง เช่น หนุ่มสาวรักกัน แล้วยินยอมพร้อมใจจะแต่งงานกัน อย่างนี้ เรียกว่า "ตกลง" ถ้าเป็นเรื่องตั้งใจทำจริงในหน้าที่การงาน เรียกว่า "ปลงใจ"

ตรง

คำว่า "ตรง" เป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้ว คือเป็นอาการที่ตรงกันข้ามกับ "คด" ความคดหรือตรงของสิ่งภายนอกเราเห็นอยู่ทั่วไป เช่น ต้นไม้คด-ต้นไม้ตรง บรรทัดคด-บรรทัดตรง ทางคด-ทางตรง เหล่านี้เป็นต้น ที่ว่ามันคดก็เพราะว่ามันไม่ไปตามแนวตามแถวที่ควรจะไป มีแวะทางโน้น งอทางนี้ เอนซ้าย เอนขวา ที่ว่าตรง คือมันพุ่งตรงไปตามทิศทางที่ควรจะไป

ใจคนก็เหมือนกัน คนที่ไม่มีสัจจะ มักจะคิดบิดเบือนเหหันอ้อมค้อม ไม่คงเส้นคงวา ยกตัวอย่าง ผู้พิพากษาเห็นแก่อามิสสินจ้าง ควรจะพิพากษาโดยยุติธรรม ผิดว่าผิด ถูกว่าถูก แต่กลับพิพากษาแฉลบไปเสียทางอื่น ไม่ตรงตามขนบธรรมเนียม ตามข้อกฎหมาย เรียกว่าคด

ย่อความง่าย ๆ อาการที่ว่า ตรง นั้น คือความเป็นผู้ประพฤติกาย วาจา และใจ ให้ซื่อตรง

แท้

แท้คือคุณภาพคงตัวของบุคคล, ความแท้นั้น ตรงกันข้ามกับเก๊ ปลอม, เทียม, เช่นเงินแท้-เงินเก๊, ยาแท้-ยาปลอม, ทองแท้-ทองเทียม เป็นต้น ที่ว่าแท้หรือเก๊-ปลอม-เทียม เหล่านี้ เอาคุณภาพเป็นเครื่องวัด สิ่งใดมีคุณภาพสมกับที่มันเป็น สิ่งนั้นก็แท้ สิ่งใดมีคุณภาพไม่สมกับที่มันเป็น อันนั้นก็เก๊หรือเทียม คนเราก็คล้าย ๆ กันมีแท้มีเทียม เช่น..

- มิตรแท้ มิตรเทียม
- พระแท้ พระปลอม
- ทหารแท้ ทหารปลอม

ผู้ใดเป็นอะไร ทำงานให้ได้จริงสมกับที่ตัวเป็น เรียกว่าคนมีความแท้อยู่ในตัว เป็นลักษณะอันหนึ่งของสัจจะ

สัจจะห้าสถาน

ท่านทราบแล้วว่า สัจจะมีลักษณะอย่างไร และพอที่จะเพาะฝังสัจจะลงในชีวิตจิตใจของเราได้แล้ว ควรจะได้ทราบต่อไปว่า สัจจะนั้นมีกรณีที่เราจำเป็นจะต้องใช้อย่างไรบ้าง

เหมือนเรามีเครื่องมือชนิดหนึ่งไว้ในมือแล้ว ก็น่าจะรู้ด้วยว่า เครื่องมือชนิดนี้ จะใช้ได้ในงานใดบ้าง

คนเราทุกคน มีทางที่จะดีหรือเสียอยู่ ๕ ทาง ใครจะดีหรือจะเสีย จะดีมากหรือดีน้อย เสียมากเสียน้อย ก็ดูกันตรงนี้ คือดูที่การปฏิบัติหน้าที่ การทำงาน คำพูด การติดต่อกับบุคคลอื่น และคุณธรรมความดีของผู้นั้น

การตั้งสัจจะ จะต้องตั้งลงไปในห้าสถาน ไม่ให้ขาด คือ

- จริงต่อหน้าที่
- จริงต่อการงาน
- จริงต่อวาจา
- จริงต่อบุคคล

และ - จริงต่อความดี

ที่เรียงไว้นี้ ใช้คำว่า "จริง" นำหน้า ส่วนคำว่า ตรง และแท้ ซึ่งเป็นลักษณะของสัจจะด้วยกัน ให้ผู้ศึกษาคิดบรรจุเข้าได้เอง เช่น

จริง
ตรง ── ต่อหน้าที่
แท้

จริง
ตรง ── ต่อการงาน
แท้

ความหมาย

ต่อหน้าที่

หน้าที่ หมายถึงภารกิจที่เราจะต้องทำ ต้องรักษาถ้าไม่ทำเป็นผิด เป็นเสียหาย หน้าที่มีขึ้นแก่เราได้สองทาง คือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ กับเกิดขึ้นโดยการมอบหมาย

หน้าที่เกิดขึ้นเองนั้น หมายความว่า เมื่อเราเกิดมาเป็นคน หน้าที่นั้นได้เกิดกับตัวเราเลย ไม่ว่าเราจะอยากมีหน้าที่หรือไม่อยากมี มันก็มี และเมื่อมีแล้วต้องปฏิบัติตามหน้าที่ ถ้าไม่ปฏิบัติก็เสีย เช่น

พอเกิดขึ้นเราก็เป็นลูกเขาหน้าที่ของลูกก็ตกมาอยู่กับเรา เมื่อเติบโต เราต้องเลี้ยงดู หรือตอบแทนคุณพ่อ คุณแม่ และยังมีหน้าที่ของน้อง หน้าที่ของพี่ หน้าที่ของญาติ ฯลฯ ต่อไปเราโตแล้วมีคู่รักแต่งงาน กันก็ต้องทำหน้าที่สามีภรรยา มีลูกเกิดมา ก็ต้องทำหน้าที่พ่อแม่

หน้าที่ที่เกิดโดยการมอบหมาย คือ มีผู้มอบหมายให้และเรารับทำ เมื่อเรารับหน้าที่เอาไว้ จะต้องปฏิบัติตลอดเวลาและขอบเขตที่รับผิดชอบ เช่น ทหารมีหน้าที่ป้องกันอริราชศัตรู ตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบภายใน ฯลฯ หน้าที่รัฐมนตรี หน้าที่ผู้แทน หน้าที่อธิบดี หน้าที่เวรยาม หน้าที่คนงาน หน้าที่ภารโรง เป็นต้น

ที่ว่ามีสัจจะต่อหน้าที่นั้น คือ.

ก. มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตน

ข. ตรงต่อระเบียบแบบแผน อันมีอยู่ในหน้าที่นั้น

และ ค. ใช้สมรรถภาพปฏิบัติ ให้บังเกิดผลเต็มตามหน้าที่

ต่อการงาน

การงาน หมายถึงการทำงาน หรือสิ่งที่ทำทุกอย่างทั้งที่เป็นหน้าที่หรือมิใช่ก็ตาม เราทำสิ่งใด สิ่งนั้นนับว่าเป็นงานทั้งสิ้น เช่น การกิน ดื่ม เขียน พูด อาบน้ำ ล้างชาม เช็ดแก้ว กวาดบ้าน ขึ้นรถ ดูหนัง ฯลฯ สารพัดสิ่งที่ทำ เรียกว่างาน

ในงานทุกอย่าง มันมีจุดหมาย หรือมีดีจำเพาะอยู่ในตัวมันแล้ว งานใดจุดดีของมันอยู่ที่ไหน จะต้องทำให้ถึงคงดีของงานนั้นให้ได้ จึงจะได้ดี, คนที่บ่นว่า "ทำงานเกือบตายไม่เห็นได้ดิบได้ดี..." นั้น มักจะเนื่องจากผู้ทำงานนั่นเองทำไม่ถูกแบบ หรือใช้แบบผิด แบบทำงานที่ผิด-ทำแล้วไม่ได้ดี คือ.

- ทำไม่ถูกดี
- ทำไม่ถึงดี
- ทำไม่ดีพอ

คนงาน ๓ แบบนี้ แม้ทำจนตายก็ไม่ได้ดี (เว้นแต่โดยบังเอิญ)

ที่ว่ามีสัจจะในการทำงานนั้น ว่ากันย่อ ๆ ก็คือพยายามทำงานให้ได้ดี ซึ่งถ้าแยกวิธีทำออกไป ก็ตรงกันข้ามกับสามแบบที่ผิดนั่นเอง คือทำให้ถูกดี ทำให้ถึงดี และทำให้พอดี

ต่อวาจา

วาจา คือคำพูด รวมทั้งการเขียนเป็นเครื่องหมายแห่งการตกลง คำมั่น สัญญา คำปฏิญาณ ตลอดจนคำนัดหมาย

ที่ว่าสัจจะต่อวาจานั้น คือ ตนได้ให้คำมั่นสัญญาหรือเจรจาตกลง นัดหมายกับใคร ไว้อย่างไร ก็รักษาคำมั่นสัญญานั้นให้ได้จริง

ต่อบุคคล

คำว่าบุคคลหมายถึงคนอื่น ๆ ที่เรามีพันธะเกี่ยวข้องด้วย จะโดยกรณีใดก็ตาม เช่น เกี่ยวข้องในฐานเป็นเพื่อนเป็นสามีภรรยา เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้อยู่ในปกครอง ฯลฯ

ผู้มีสัจจะต่อบุคคล หมายความว่า คนมีพันธะอยู่กับใคร อย่างไร ก็บำเพ็ญตนสมควรกับพันธะนั้น

สัจจะที่มีต่อบุคคลนั้น ดูพ้องกับเรื่องสัจจะต่อหน้าที่ แต่มีความผิดแผกกันอยู่บ้าง คือ สัจจะต่อหน้าที่นั้นปรารภหน้าที่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนสัจจะต่อบุคคลนั้น ปรารภคนเป็นส่วนใหญ่ ในสองอย่างนี้ ถ้ามีแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ยังไม่พ้นเป็นคนเสีย

ตัวอย่าง นาย ก. กับนาง ข. เป็นสามีภรรยากันโดยหน้าที่แล้ว นาย ก. จะต้องเลี้ยงดูภรรยาไม่ทิ้งขว้างแต่โดยพันธะทางบุคคล นาย ก. จะต้องมีความเห็นอกเห็นใจนาง ข. ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา ตามตัวอย่างนี้ นาย ก. อาจทำหน้าที่ของสามีไม่บกพร่องเลย มีบ้านมีรถยนต์ มีเงินทองให้ภรรยาใช้อย่างสุขสบาย เต็มตามหน้าที่ทุกประการ แต่อีกด้านหนึ่ง ตนเองเป็นคนสำมะเลเทเมา ประพฤตินอกใจ โดยไม่เห็นอกเห็นใจภรรยาของตนก็เป็นได้

ต่อความดี

ความดี ในที่นี้ ได้แก่สภาพที่ตรงกันข้ามกับความชั่วหรือความเสีย, พูดตามสำนวนทางศาสนา ความดีก็คือ "ธรรมะ"

ในการพิจารณาตกลงใจทุกครั้ง ความรู้สึกในใจของเราจะเกิดขึ้นเป็นสองอย่าง ตรงกันข้าม ตัวอย่าง เช่น

ไปโรงเรียน	การเรียน	หนีโรงเรียน
ข่มใจ	ถูกด่า	ด่าตอบ
ซื่อตรง	ทำราชการ	คดโกง
เคร่งครัด	เป็นพระ	หละหลวม

ฯลฯ

ท่านจะเห็นว่า เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น จิตจะพบทางตัดสินสองทาง ตรงกันข้ามเสมอ

ที่ว่า สัจจะต่อความดีนั้น คือ ตัดสินใจไปในทางที่ดีเสมอ ไม่หลบเลี่ยง ไม่เบี่ยงบ่าย บิดเบือนจากความดี ไม่เหหันไปเข้ากับความชั่ว

อีกประการหนึ่งคนเราแต่ละภาวะ แต่ละหน้าที่ ย่อมรบทัพจับศึก เป็นตำรวจดีทางปราบโจรผู้ร้าย เป็นครูดีทางสอน เป็นนักเรียน

ดีทางเรียน เป็นพระดีทางรักษาสิกขาวินัย เป็นชาวบ้านดีทางทำมาหากิน ฯลฯ ผู้ใดดีในทางใดก็พยายามบากหน้าหาดีในทางของตนให้ได้ เรียกว่ามีสัจจะต่อความดี ตรงกันข้ามกับคนที่ไม่ตรงต่อความดีของตน มัววิ่งพล่านหาความดีนอกทาง เช่น เป็นพระจะเอาดีทางค้าขายหาความร่ำรวยอย่างนี้ เป็นคนขาดสัจจะ

รวมความว่า สัจจะต่อความีด มีสองลักษณะ คือ

ก. เป็นผู้มั่นคงในความดี

ข. เป็นผู้แสวงดีในทางของตน

สัจจะประกอบด้วยองค์สอง

คนมีสัจจะ คือตั้งในแน่วแน่ ถ้าตั้งลงในทางดี เขาก็มีหวังก้าวหน้าในทางดีได้มาก ถ้าตั้งลงในทางผิด ก็จะดิ่งสู่ความเลว อย่างชนิดหัวชนฝา

ดังนั้นพระพุทธองค์จึงทรงวางลักษณะของสัจจะไว้ว่า สัจจะที่ถูกต้องนั้น ต้องประกอบด้วยองค์สอง คือ

๑. **เป็นประโยชน์** (คือตั้งลงในทางที่มีประโยชน์)

๒. **เป็นธรรม** (คือต้องไม่ผิดศีลธรรมด้วย)

นักเรียนอาจสงสัยว่า ถ้าเราตั้งสัจจะลงทางไม่ดีแล้ว เช่น ตกลงกับใครว่าไว้ว่า จะทำการจลาจลภายหลังรู้ตัวว่าการนั้นชั่ว แล้วเลิกเสีย อย่างนี้เป็นการเสียสัตย์ การกลับจากผิดเข้าหาถูกนั้น ไม่ใช่การกลับสัตย์ แต่เป็นการ "กลับตัว" บัณฑิตสรรเสริญ.

สัจจวาจา เป็นลักษณะประการหนึ่ง ของสุภาษิต ถ้าจะแปลตามตัวหนังสือก็ว่า วาจาจริง หรือคำพูดที่เป็นจริง ในที่นี้ต้องหมาย-ความสองอย่างคือ.

๑. เรื่องที่พูดนั้นเป็นความจริง

๒. เจตนาของคนพูดก็พูดด้วยใจจริง มิใช่แกล้งจะสัปปลับตลบตะแลง หรือพูดจาเหลาะแหละให้คลาดเคลื่อน ให้คลุมเครืออย่างที่เราพูดกันว่าบินเบือนคำพูด

ขอให้สังเกตดูว่า ทัศนะทางพุทธศาสนานิยมความจริง เฉพาะเรื่องคำพูดนั้น คำพูดที่ถือว่าดีและถูกต้องทุก ๆ กรณี จะต้องมีความจริงเป็นหลัก ยืนตัวไปเสมอ ถ้าคำพูดไม่จริงอย่างเดียวแล้วจะพูดอย่างไร ๆ ก็เอาดีไม่ได้ เพราะการพูดไม่จริงเป็นการทำผิดตั้งแต่ประตูแรกทีเดียว คือผิดศีล ฉะนั้น แม้ผู้พูดจะประดิษฐ์-ประดอยคำพูดต่อไปอย่างไร ๆ ก็จะฟื้นตัวขึ้นมาเป็นคำสุภาษิตไม่ได้ ก็มันไม่จริงเสียแล้ว มันจะถูกได้อย่างไร เหมือนตัวคนเป็นผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย ถึงจะแต่งตัวเหมือนผู้ชาย แกล้งทำกิริยาท่าทางเหมือนผู้ชาย ทำเท่าไร ๆ ก็เป็นผู้ชายไม่ได้ เพราะตัวไม่ใช่ผู้ชายจริง คำพูดก็เหมือนกัน ถ้าลงได้ขาดความจริงเสียแล้วจะมาดัดแปลงให้เป็นคำสุภาษิตไม่ได้ มงคลข้อนี้เป็นอันตกไป ไม่มีหวังจะได้ ฉะนั้น ถ้าต้องการจะให้คำพูดเป็นสิริมงคล เราจะต้องพูดคำจริง และพูดด้วยความจริงใจ ท่านผู้อ่านคงจะเคยเห็นพระสวดมนต์ ในบทให้พรคือให้ความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพ ข้อความในบทสวดนั้นท่านก็อ้างวาจาสัจเหมือนกัน คำที่อ้างนั้น คือคำบาลีที่ว่า "เอเตนะ สัจจ-วัชเชนะ" ซึ่งแปลว่าด้วยสัจจวาจานี้ ขอให้ท่านเป็นอย่างนั้น ๆ สังเกตดูซิในบทสวดมนต์มีอยู่เป็นตอน ๆ นี่ก็แสดงทัศนะทางพุทธศาสนา

ว่า วาจาสัจนั้นนอกจากจะเป็นอุดมมงคลสำหรับตัวคนพูดแล้ว ยังเป็นคำที่มีฤทธิ์ในตัว สามารถจะประสิทธิประสาทมงคลแก่ผู้อื่นได้ด้วย

วิธีกล่าวให้พร

ชาวบ้านเราก็มี เวลาให้ศีลให้พร เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้อื่น ใช้วิธีกล่าวอ้างสัจจวาจาของตน คือคำพูดที่เป็นสัจจวาจาขึ้นก่อน แล้วก็ขอให้อานุภาพสัจจวาจานั้นบังเกิดเป็นมงคลแก่ผู้รับ พูดถึงเรื่องนี้อยากจะเสนอความเห็น เวลานี้การให้พรก็ชักจะเลือน ๆ คือเวลากล่าวให้พร บางคนก็ใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ไปทำธุระให้เลย เช่นว่า "ขอให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกจงดลบันดาลให้ท่านปลอดภัย และมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้น" วิธีนี้คือออกคำสั่งให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปทำธุระให้เลยก็น่าฟังเหมือนกัน แต่ถ้าลองคิดดูทางมุมกลับ ท่านเหล่านั้นจะไปทำให้ตามคำสั่งของเราหรือไม่? ท่านก็ไม่เคยมารับปากไว้กะเรา ว่าถ้าเราสั่งแล้วก็จะทำตามแม้แต่คนรับปากกันไว้พิมพ์ใบปลิวแจกทั่วเมืองว่า "จะเป็นคนที่เรียกง่าย ใช้คล่อง" แต่พอได้เป็นผู้แทนแล้ว ก็ลองเรียกใช้ดูบ้าง คล่องหรือไม่คล่องก็รู้ ที่ว่าให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปทำอย่างนั้นอย่างนี้ให้ พูดตามประสาชาวบ้านเรา ก็คือ "ใช้" ท่านนั่นเอง ใช้ให้ท่านทำธุระให้ บางคนเวลาพูดก็พูดเพลินไป คือ พูดว่า "ใช้" เอาจริง...."คุณใช้พระอะไร?"....."ผมใช้พระสมเด็จ"....."คุณลองเอาองค์นี้ไปใช้ ดูซินี่นางพญาแท้" ที่พูดนี้พูดเพลินไป เอาพระมารับใช้กันวุ่นไปหมดทีกับคนด้วยกันไม่เห็นใช้คำว่า "ใช้" กับคนใหญ่คนโตดูบ้าง ใช้ท่านนายกฯ เปิดป้าย ใช้ท่านรัฐมนตรีไปรดน้ำแต่งงานลองดูบ้างจะไม่ดีหรือ?

เรื่องการใช้สัจจวาจา ให้เป็นมงคลแก่คนอื่น ที่เรียกว่าให้พรนั้น ความมุ่งหมายเดิมนั้นทำอย่างนี้ คือตัวผู้ที่จะให้พรนั้นพูดคำที่เป็นสัจจวาจาขึ้นก่อน เช่นพูดว่า "พระรัตนตรัยเป็นสรณะของข้าพเจ้า" หรือว่า "พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นรัตนะอันประเสริฐ" หรือคำอื่น ๆ ก็แล้วแต่ ให้เป็นการพูดออกมาจากใจจริง ยิ่งถ้าคำพูดนั้นเป็นคติแก่ผู้รับพรด้วยก็ยิ่งดี การพูดนี้เท่ากับผู้นั้นสร้างสิ่งที่เป็นมงคลขึ้นในตัว คือวาจาสัจ เสร็จแล้วจึงกล่าวประโยคต่อไปว่า "ด้วยอำนาจสัจจวาจานี้ขอให้ท่านจงแคล้วคลาดอันตรายและบรรลุผลอย่างนั้น ๆ" ข้อควรจำก็คือว่า เราเองสร้างสัจจวาจาขึ้นก่อนแล้วจึงอธิษฐานในใจ ให้อำนาจวาจาสัจของเรานั้นเป็นมงคลแก่คนอื่นเหมือนเราจุดตะเกียงของเราขึ้นให้มีแสงสว่างเสียก่อนแล้วจึงยกขึ้นส่องทางให้คนอื่นต่อไป

จะอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าขอเน้นว่า เราจะมีมงคลได้ต่อเมื่อเราปฏิบัติมงคลก่อน สำคัญที่เรา อย่างน้อยก็ต้องทำตัวเราเองให้เหมาะที่จะรับอานุภาพมงคลจากคนอื่น โปรดคิดดูง่าย ๆ ว่า แม้คนอื่นเขาจะเมตตาอุตส่าห์ยกตะเกียงขึ้นส่องทางให้เรา เราเองก็ต้องลืมตาขึ้นรับแสงสว่างจากเขา ถ้าเราหลับตาของเราเสีย ถึงจะให้คนทั้งเมืองมาช่วยกันส่องโคมให้ เราก็ไม่อาจรับประโยชน์จากผู้ช่วยเหลือได้ ถ้าเราหลับตาเดินเราก็อาจตกบ่อขาแข้งหักจนได้ คนบางคนเป็นคนโชคดี มีคนอื่นเขามาช่วยอวยพร ส่องสิริมงคลให้ วันเกิดทีปีใหม่ที ผู้คนพากันรุมมาอวยพร มาให้สิริมงคลแต่ไปไม่เท่าไร ก้หกขะเมนดูไม่ได้ อาจเพราะตนเองไม่ปฏิบัติตนให้พอที่จะรับรองมงคลจากคนอื่นก็ได้ เขาส่องโคมให้ แต่ตัวไม่ลืมตา ก็ต้องหกล้มจนได้

นี่พูดถึงเรื่องอวยพรกันด้วยสัจจวาจา แม้ในทางศาสนาจะมีวิธีใช้อำนาจสัจจวาจาของตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นก็จริง ฝ่ายรับก็ต้องทำตัวให้เป็นผู้ควรแก่มงคลด้วย ไม่ใช่ปล่อยตัวตามยถากรรม ทำอะไรตามอำนาจกิเลส แล้วจะคอยรับมงคลจากคนอื่น เมื่อถึงวันเกิดหรือวันปีใหม่ ไม่ใช่อย่างนั้น

ทีนี้มาพูดถึงเรื่องของคำเท็จในศีลข้อที่ ๔ คำเท็จที่ผิดศีลข้อที่ ๔ นั้นมีอยู่ ๗ วิธีด้วยกัน คือ

๑. **ปด** คือพูดโกหกชัด ๆ ไม่รู้ว่ารู้ไม่เห็นว่าเห็น

๒. **ทนสาบาน** คือกลบความจริงด้วยการทนสาบาน

๓. **ทำเล่ห์** คืออวดอ้างคุณวิเศษเกินความจริง

๔. **มารยา** คือหลอกคนอื่นด้วยอาการมารยา

๕. **ทำเลส** คือพูดคลุมเครือให้คนอื่นเข้าใจผิด ๆ

๖. **เสริมความ** คือความจริงมีน้อยพูดเสริมให้มาก

๗. **อำความ** คือความจริงมีมากอำพรางให้น้อยลง

เมื่อคำมุสา มีเจ็ดแบบด้วยกัน ที่ว่า "คำจริง" ก็คือคำที่ตรงกันข้ามกับคำเท็จทั้ง ๗ แบบนี้

ความจริงนี่แหละเป็นแกนของคำพูด คำพูดจะเป็นสุภาษิต น่าเชื่อ น่าฟัง และน่านับถือ ก็ต้องมีความจริงเป็นแกน ถ้าไม่มีความจริงแล้วก็จะเป็นคำสุภาษิตไม่ได้เลย เพราะคำเช่นนั้นเป็นคำไม่อยู่ตัว นึกดูคนที่เขาสร้างพระไว้บูชา เขาต้องเลือกเอาวัตถุธาตุที่มันเป็นตัวเป็นตนมาทำ อย่างพวกโลหะ หรือไม้ หรือดิน ซึ่งเป็นจำพวกธาตุที่คงทนอยู่ตัว เขาไม่เอาธาตุที่เหลวที่ไหลมาทำ อย่างเช่นอากาศนี่มันเหลวทำให้เป็นองค์พระไม่ได้ หรือใครเคยเห็นบ้าง-พระที่หล่อด้วยอากาศ? หรือธาตุที่ไหลก็ทำไม่ได้ อย่างน้ำในแม่น้ำ

หรือทะเลปั้นเป็นองค์พระไม่ได้ ถึงน้ำแข็งก็ยังไม่มีใครทำพระได้สำเร็จ ทำแล้วมันก็คงไม่อยู่ อากาศนั้นเป็นธาตุเหลว น้ำเป็นธาตุไหล ธาตุที่เหลวไหลอย่างนี้ จะหล่อเป็นพระไว้ ให้คนกราบไหว้บูชาไม่ได้ คำพูดของคนเราก็เหมือนกัน คำที่ไม่จริงนั้นเขาเรียกว่าคำอะไร? เรียกว่าคำ "เหลวไหล" ใช่ไหม? คำที่เหลวไหลก็เหมือนธาตุที่เหลวไหลนั่นแหละ จะตกแต่งให้เป็นสิ่งเคารพบูชาถาวรสืบไปไม่ได้ พูดย่อ ๆ คำพูดถ้าลงได้ขาดความจริงแล้ว ไม่มีทางจะเป็นสุภาษิตได้ ที่เป็นไม่ได้ก็เพราะมันเป็นคำที่ไม่มีแก่นสาร มันเหลวไหล เหมือนเราสร้างพระขึ้นไว้บูชา แต่ไปคุมปั้นพระด้วยน้ำหรือด้วยอากาศซึ่งเป็นธาตุเหลวไหลอย่างนั้นเอง การที่พระพุทธองค์แสดงองค์ของวาจาสุภาษิตไว้ ๑ ใน ๕ ข้อว่า ต้องเป็นวาจาจริงทั้งมีเหตุผลอย่างนี้

ซื่อสัตย์สุจริต

ความซื่อสัตย์ คือ มงกุฎเพชรอันเฉลิมเกียรติคุณ เป็นยอดแห่งความเชื่อถือของคนอื่น เป็นคุณธรรมเบื้องต้นและสุดท้ายแห่งความดีทั้งหลาย และเป็นสิ่งนำชีวิตที่ดีเลิศ ผู้หวังให้ชีวิตเป็นไปโดยราบรื่น จึงควรสั่งสมความซื่อสัตย์ไว้เพื่อก้าวสู่ความดีอื่น ๆ ใครได้สวมมงกุฎเพชร คือความซื่อสัตย์นี้แล้ว ชื่อว่ามีใบประกาศนียบัตรอันเป็นหลักประกันให้เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจแก่บุคคลอื่นได้ และเป็นเกียรติคุณที่จะทำให้ชื่อเสียงอยู่ในโลกไม่เสื่อมคลาย ตัวอย่าง เปาบุ้นจิ้น ข้าราชการผู้มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ทำให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วโลกมากระทั่งทุกวันนี้

ความซื่อสัตย์นี้ เป็นสิ่งที่ควรจะได้ปลูกฝังและอบรมให้มีในตนโดยไม่หยุดยั้ง ซึ่งมีหลักที่จะต้องพิจารณาถึง ๖ ประการด้วยกัน คือ

๑. **ซื่อสัตย์ต่อตนเอง** ความอยากดีมีสุขเป็นจุดหมายของทุกคน ไม่มีใครแม้คนเดียวที่อยากจะชั่ว เมื่ออยากดีและเอาดีมีสุขให้ได้ตามที่ตนต้องการแล้ว ก็ควรจะอบรมตนให้เป็นคนซื่อสัตย์ต่อตนเองเป็นอันดับแรก ประพฤติให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของตน เมื่อประพฤติความดีอย่างใด ก็ควรประพฤติจริง ๆ ให้เกิดเป็นนิสัย ไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังคนอื่น ไม่ควรประพฤติแบบหน้าไหว้หลังหลอก เคารพในความดีของตน และรักษาให้คงอยู่ในความดีเสมอไม่ว่าจะได้รับการยั่วยุอย่างไรก็ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ชื่อว่าเป็นคนมั่นคงในความดีมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

๒. **ซื่อสัตย์ต่อวาจา** ลักษณะของความซื่อสัตย์ต่อวาจา อยู่ที่การรักษาวาจาพูดตามจริงและทำจริงตามที่พูด ซึ่งหมายถึงการรักษาคำพูดตามที่ได้ตกลงกันด้วยวาจานั้น วิสัยคนที่ซื่อสัตย์ต่อวาจานั้นแม้จะอยู่ท่ามกลางอาวุธอันจะทำให้ถึงกับเสียชีวิตก็ไม่ยอมพูดอย่างอื่นนอกจากวาจาสัตย์ อย่างคติลูกเสือที่ว่า "เสียชีพ อย่าเสียสัตย์" อันเป็นลักษณะของการเที่ยงตรงตั้งมั่นในคำพูด ไม่มีใครจะมาทำให้ไขว้เขวไปได้ แม้จะมีอันถึงกับต้องเสียชีวิตก็ไม่ยอมล่วงวาจาสัตย์

คนที่ซื่อสัตย์ต่อวาจาพร้อมด้วยมารยาทเรียบร้อย ทำอะไรก็เป็นระเบียบมีสัตย์ธรรมเคร่งครัด และการรักษาวาจาสัตย์ต้องมีวงจำกัดเฉพาะอยู่ในทางที่ถูก และลักษณะของความซื่อสัตย์ต่อวาจานี้มีกำหนด ๓ สถาน ดังนี้

๒.๑ สาบาน การให้คำมั่นของตนแก่คนอื่น เป็นลักษณะของการสาบาน เมื่อให้คำมั่นแก่ใครด้วยใจจริง เช่นให้คำมั่นว่าจะไม่ทำหรือจะทำเช่นนั้น ๆ ครั้นให้ไปแล้วไม่บิดพริ้ว คงรักษาให้เป็นไปตามนั้น เรียกว่าสาบาน

๒.๒ ปฏิญาณ การให้คำรับแก่คนอื่นว่า จะทำหรือจะไม่ทำ เป็นลักษณะของปฏิญาณ การให้ปฏิญาณไว้แก่ใครอย่างไรแล้ว คงรักษาให้เป็นไปตามนั้น เรียกว่ารักษาปฏิญาณ

๒.๓ สัญญา การให้คำยินยอมแก่กันและกัน เป็นลักษณะของสัญญาการให้คำยินยอมนี้ แม้จะทำเพื่อผลคุ้มครองทางกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า นิจิตกรรมก็ดี จะทำเพื่อประโยชน์อย่างอื่นก็ดี เรียกว่าสัญญาทั้งสิ้น และสิ่งที่ไม่ควรลืมก็คือว่า เมื่อจะทำสัญญา ควรพิจารณาดูขอบเขตอำนาจแห่งคำยินยอมของตน แล้วปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น ไม่ควรทำด้วยความงมงาย ทั้งอย่าทำด้วยการเสแสร้ง อันเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อหรือเข้าใจผิด

ในลักษณะซื่อสัตย์ต่อวาจา ๓ สถานนี้ สาบานย่อมเป็นคำตายตัว เราให้ไว้อย่างไรต้องปฏิบัติอย่างนั้น จะเพิกถอนเปลี่ยนแปลงหาได้ไม่ ส่วนปฏิญาณ กับ สัญญา ซึ่งถ้าอีกฝ่ายหนึ่งอนุญาตแล้วก็เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่จะตกลงโดยลำพังตนเองหาได้ไม่ ถ้าทำผิดก่อนเลิกเพิกถอนเปลี่ยนแปลง นั่นเป็นผิดปฏิญาณและสัญญาแล้ว หากใครปรารถนาที่จะเป็นที่เชื่อถือของคนทั้งปวง ต้องไม่ทำตัวกลับกลอก ไม่กลับคำ ไม่ตลบตะแลง แต่ดำรงมั่นในสัตย์วาจาของตน

๓. ซื่อสัตย์ต่อการงาน ความมีนิสัยรักการงาน ทำอะไรตั้งใจทำจริง ประกอบด้วยความเพียรพยายาม ความอุตสาหะ ความบากบั่น

เป็นเครื่องหนุนเนื่องกำลังใจให้แข็งกล้า ปราศจากความเกียจคร้าน และย่อหย่อนอ่อนแอ นี่คือลักษณะของความซื่อสัตย์ต่อการงาน การทำงานเพื่อดำรงชีพ ทำงานเพื่อเกียรติยศ และทำงานเพื่องาน นี้คือลักษณะของการทำงาน ผู้มีนิสัยรักงาน ย่อมทำงานเพื่องาน ทำงานโดยเห็นเป็นหน้าที่อันตนจะต้องทำ และนับถือการงานเป็นเสมือนสิ่งสูงสุดในชีวิต งานแม้จะยากและใหญ่หลวงสักปานใด ก็ไม่รู้สึกว่าเป็นเรื่องยากลำบากที่จะต้องทำ กลับเห็นว่า เป็นความดีอันยิ่งใหญ่ที่จะได้พิสูจน์และฝึกฝนนิสัยให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป มีใจมานะอดทน ฟันฝ่าอุปสรรค สามารถทำกิจการน้อยใหญ่ให้ง่ายและเบาและสำเร็จได้ในที่สุด ในการทำงานนั้นหากจะพึงมีสิ่งขัดข้องขึ้นจงปฏิบัติตามหลักการนี้

๓.๑ เริ่มลงมือทำงาน เอาธุระตามหน้าที่ ไม่อยู่เปล่าดูดายเร่งฝึกตนให้มีกำลังแข็งขัน และระลึกเสมอว่า ใจที่อ่อนแอเป็นกำแพงกันความดีทุกอย่าง

๓.๒ ปลูกฉันทะ คือความพึงพอใจในการงาน ทุ่มเทความความเพียรในการงานนั้นให้เต็มที่จนกว่างานนั้นจะสำเร็จ

๓.๓ ตั้งตนไว้เหมือนคนอยากจะเบียดเสียดเข้าไปในประตูที่มีหมู่คนออแน่น และอย่าตีตนก่อนไข้

๓.๔ เมื่อเห็นว่าสิ่งใดเป็นภาระของตนแล้ว จงมุ่งทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด

๓.๕ ดำรงตนให้มั่นในกิจที่ตนทำ

๔. ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การงานส่วนตัวและการงานที่ตนได้รับมอบที่ต้องทำร่วมกับคนอื่นหรือโดยลำพัง ตลอดการงานของญาติมิตรหรือ หมู่คณะ ที่ควรจะช่วยเหลือโดยสามัคคีธรรม ซึ่งตนต้องรับ

ผิดชอบตามฐานะของตน เช่น หน้าที่ พ่อ-แม่ หน้าที่บุตรธิดา หน้าที่ผู้ปกครอง หน้าที่ผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าทำให้หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ก็เป็นความดีความชอบของตน ถ้าหน้าที่นั้นบกพร่องเสื่อมเสีย ก็เป็นความผิดของตน

ผู้ที่เที่ยงตรงและเที่ยงธรรม ทำให้จริงและถูกต้องตามสมควรในหน้าที่ส่วนตัวและหน้าที่อันตนได้รับมอบ ไม่ประมาทเลินเล่อ ไม่หละหลวมมักง่ายเฉื่อยชาหรือสะเพร่า ไม่หลีกเลี่ยงหรือบิดพริ้วหมั่นเอาใจใส่ดูแลรักษาให้หน้าที่ของตนสำเร็จผลด้วยดี ตามควรแก่ฐานะที่ตนได้รับมอบและอันเป็นส่วนของตนจนเป็นที่ไว้วางใจ และเป็นที่เชื่อถือของคนอื่น ชื่อว่า ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่

๕. ซื่อสัตย์ต่อบุคคล ความซื่อสัตย์ต่อบุคคลเป็นเรื่องสำคัญในการติดต่อเกี่ยวข้องกับคนอื่น ผู้ใดไม่ซื่อสัตย์ต่อคนอื่น คนนั้นย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจ อันเป็นการทำลายตนเองให้เสื่อมเกียรติเสียชื่อเสียง ลักษณะของความซื่อสัตย์ต่อบุคคลมีอยู่ ๓ ประเภทเรียกชื่อตามอาการ

๕.๑ ซื่อตรงต่อมิตร คือประพฤติเป็นคนตรง ไม่คิดคดต่อผู้เป็นมิตร ควรหาทางบำรุงมิตรไมตรีให้มาก เพราะผู้ที่เป็นมิตรกันแล้ว (มิตรแท้) ย่อมช่วยขวนขวายในกิจธุระซึ่งกันและกัน คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่คิดเอารัดเอาเปรียบมิตรด้วยกลอุบายต่าง ๆ อย่างนี้ชื่อว่าผู้ซื่อตรงต่อมิตร

๕.๒ สวามิภักดิ์ ความเคารพรักในหัวหน้าหรือเจ้านาย ไม่คิดคดทรยศต่อท่าน มีน้ำใจจงรักภักดีจริง ทำตนให้เป็นกำลังในสรรพสิ่งปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบโดยสม่ำเสมอ ทั้งต่อหน้าและลับหลังถึงคราวที่จะต้องสละแม้ชีวิตก็ยอม ตัวอย่าง พันท้ายนรสิงห์ หรือ

ทหารหาญที่ภักดีต่อชาติบ้านเมืองและองค์พระมหากษัตริย์ ก็ยอมสละแม้ชีวิตเมื่อถึงคราวจำเป็น

๕.๓ กตัญญูกตเวที ความรู้อุปการคุณที่ท่านทำแก่ตน มิได้ลบหลู่บุญคุณท่าน และประกาศคุณนั้นให้ปรากฏแก่คนอื่น คือทดแทนบุญคุณผู้มีพระคุณด้วยความยกย่องนับถือ เชิดชูท่านไว้ในฐานะผู้มีพระคุณ

๖. ซื่อสัตย์ต่อคณะ ธรรมดาว่าคนเราต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการปกครองและมีกฎข้อบังคับเป็นระเบียบ เพื่อให้แต่ละคนยึดถือกระทำและงดเว้นกระทำ เพื่อป้องกันการเบียดเบียนกัน จึงจะอยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขได้ ถ้าคนในหมู่คณะนั้นทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยขาดความรัก ขาดความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะแล้ว ก็จะอยู่ร่วมกันไม่ได้และมีแต่ความลำบาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดสันติสุขร่วมกัน ต่างฝ่ายควรจะได้รักษานิติธรรมด้วยกันคือ

๖.๑ เคารพต่อพระราชกำหนดกฎหมาย เชื่อฟังเคารพนับถือซื่อสัตย์ต่อกันตามฐานะระหว่างผู้ใหญ่และผู้น้อย ไม่ล่วงเกินข่มขู่กัน

๖.๒ มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน และส่งเสริมกิจการต่าง ๆ อันเป็นเครื่องเชิดชูของหมู่คณะ ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน

๖.๓ รักหมู่คณะด้วยไมตรีจิต ปรารถนาความสุขความเจริญให้แก่กันฉันพี่น้อง ช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวม ทั้งส่วนที่เป็นวัตถุและมิใช่วัตถุ

๖.๔ ประพฤติตนให้เป็นไปในทางที่ชอบธรรม ให้เที่ยงตรงไม่มีอคติ

๖.๕ เป็นคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว คิดถึงประโยชน์

ของหมู่คณะด้วย

๖.๖ เว้นการถือพวกเป็นก๊กเป็นเหล่า ไม่เป็นคนนิสัยคับแคบ

ความสุจริต

ความสุจริต คือ เสื้อเกราะแห่งเกียรติยศ ดังบทพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๖ ที่ว่า ฯลฯ สุจริตคือเกราะบัง ศาสตร์พร้อง ฯลฯ สุจริตนี้นอกจากจะเป็นเสมือนเสื้อเกราะของนักรบแล้ว ยังเป็นเสื้อนิรภัยสำหรับคุ้มครองป้องกันให้เราปลอดภัยได้อีกด้วย

โบราณว่า "หมู่คณะใดดูหมิ่นคนสุจริต นิยมนับถือคนทุจริต ยกย่องคนขี้เกียจเสมอคนขยัน เชิดชูคนขี้ขลาดขึ้นเท่าคนกล้า หมู่คณะนั้นจักพลันพินาศ ส่วนหมู่คณะใดดูหมิ่นคนทุจริต นิยมนับถือคนสุจริต ยกย่องคนขยัน เชิดชูคนกล้า หมู่คณะนั้นจักพลันพัฒนา"

ความตั้งใจสุจริตเป็นรากฐาน แม้การทำการพูดก็สุจริต ย่อมเป็นที่มาแห่งยอดปรารถนาของคนเรา

ผู้ที่สุจริตย่อมมุ่งสันติแก่โลก คิดทำพูดด้วยใจบริสุทธิ์ นับถือผู้แก่กว่าในที่สักการบูชา นับถือผู้มีชื่อเสียงเกียรติยศในที่เคารพ นับถือผู้อ่อนกว่าในที่เมตตาการุณย์ และนับถือเด็กในที่น่ารักน่าเอ็นดู ความสงบสุขและความวัฒนาของสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับความสุจริตของคนในสังคมนั้นเอง

สุจริตเป็นคำรวมแห่งความดี มีจุดสำคัญอยู่ที่ความประพฤติดี คือทำดี พูดดี คิดดี พร้อมด้วยกรุณามีความละอายแก่ใจ และเกรงกลัวในความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น มีความรู้สึกผิดชอบเป็นหลัก มีลักษณะแห่งอัธยาศัยและความประพฤติเป็นสิ่งบริสุทธิ์ ถูกชอบ ลักษณะแห่งสุจริต จึงอยู่ที่ไม่ทำชั่ว ไม่พูดชั่ว ไม่คิดชั่ว มีลักษณะปรากฏในตัวบุคคล ๕ ประการคือ

๑. สุจริตในธรรมจริยา ธรรมจริยาเป็นความดีของมนุษย์ การอบรมตนให้มีธรรมจริยา สำคัญกว่าการอบรมตนให้มีวิชา อันวิชาความรู้นั้นเป็นสิ่งให้เกิดความฉลาดจริง แต่ความฉลาดอาจให้ทั้งคุณและโทษได้ เป็นสิ่งที่ไม่แน่ไม่มีอะไรเป็นเครื่องประกัน เพราะมีตัวอย่างให้เห็นอยู่เสมอว่า ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด บางคนยิ่งรู้มาก ยิ่งทำความชั่วได้มาก นั่นก็หมายถึงว่าใช้ความรู้ในทางผิด ส่วนธรรมจริยาเป็นของแน่นอน ทำให้ผู้ประพฤติเป็นคนดีได้จริง ผู้มีความรู้และมั่นในธรรมจริยา เมื่อรู้มากยิ่งใช้ความรู้ในทางสุจริตมาก ช่วยในการทำมาหาเลี้ยงชีพให้ดำเนินไปในทางที่ถูกที่ควร เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ไม่ใช้ความรู้เอาเปรียบหรือเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แต่คนถ้ามีความรู้เพียงอย่างเดียวอาจจะเอารัดเอาเปรียบคนอื่นที่ด้อยกว่าได้มาก เมื่อบุคคลอบรมตนให้มีวิชาและปฏิบัติชอบในธรรมจริยา รักษาความประพฤติของตนให้สุจริต ไม่ทำสิ่งที่ตนคนเดียวชอบ พยายามชอบ สิ่งที่คนทั้งหลายทำ และทำในสิ่งที่คนทั้งหลายชอบ นี่แลชื่อว่าสุจริตในธรรมจริยา

ช้างสารเข้าสู่สงครามไม่ยอมทิ้งท่าทางอันสง่า ไม้จันทน์แห้งยังไม่สิ้นกลิ่นหอม อ้อยที่ถูกหีบยังไม่สิ้นรสหวาน เกลือสะตุยังมีรสเค็มอยู่ตามเดิม คนสุจาิตในธรรมจริยา แม้จะตกทุกข์ได้ยากสักปานใด ก็ยังมั่นคงอยู่ในธรรมจริยา มุ่งมั่นประพฤติเป็นสำคัญ ไม่ถือเครื่องหมายภายนอกเป็นเหตุแห่งธรรม แสวงหาความสุขด้วยอุบายสุจริต หวาดกลัวต่อการถือสิทธิ์ที่ไม่เป็นธรรม

จิตที่สุจริตนั้น ชื่อว่าตั้งไว้ชอบ และชื่อว่าเป็นยอดดีแห่งจิตทั้งหลาย ผู้ใดเคารพจิตชอบ พยายามอบรมจิตของตนให้ชอบ นับว่าผู้นั้นประกอบด้วยภูมิธรรมสูง คนภูมิธรรมสูงก็คือคนสุจริต มีจิตใจ

บริสุทธิ์ขาวสะอาด ปราศจากความนึกคิดฝ่ายต่ำ อยู่เหนืออารมณ์ อยู่เหนืออามิส และอยู่เหนืออำนาจธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น

๒. สุจริตในบุคคล คนเราย่อมมีส่วนเกี่ยวพันกันอยู่เสมอ จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ และบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวพันกันนั้น ก็จะต้องมีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน เมื่อผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกันเหล่านี้ได้ปฏิบัติชอบต่อกันและกันแล้วก็ชื่อว่าสุจริตในบุคคล บุคคลที่เกี่ยวข้องกันนั้นมีอยู่หลายประเภท เช่นสามีกับภรรยา พ่อแม่กับบุตร อาจารย์กับศิษย์ มิตรกับมิตร นายกับบ่าว

๓. สุจริตในอาชีพ การงานในอาชีพที่ชอบเป็นต้นทางแห่งชีวิตบริสุทธิ์ ผู้ประกอบอาชีพชอบ คือ เตรียมพร้อมเพื่อความเย็นใจ ผลที่ได้รับคือความสงบสุข ส่วนการอาชีพผิดเป็นต้นทางมาแห่งชีวิตเศร้าหมอง และผู้ประกอบอาชีพผิด ก็ย่อมได้รับความเดือดร้อน เชื่อว่าทำลายตัวเองด้วยดาบคือโทษ ผู้เว้นหาเลี้ยงชีพในทางทุจริต ขยันหมั่นเพียรหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ถูกต้องด้วยศีลธรรมและกฎหมาย ไม่แบ่งสุขก่อทุกข์แก่คนอื่นเพื่อความสุขของตน นี่คือสุจริตในอาชีพ

๔. สุจริตในการงาน เนื้อหาชีวิตของคนเราคือการงาน ไม่ใช่ลมหายใจเพียงอย่างเดียว แม้ความมั่นคงของบุคคลและของประเทศชาติ ก็อยู่ที่การงาน หาได้อยู่ที่ทรัพย์สินเงินทองไม่ ดังนั้นการงานจึงเป็นแกนสำคัญของประเทศชาติ เป็นทรัพยากร คือบ่อเกิดแห่งทรัพย์สินเงินทอง เป็นเครื่องป้องกันความเสื่อมโทรม สุจริตในการงานก็คือประพฤติเป็นธรรมในกิจการและตั้งใจทำจริง อันได้แก่ทำงานที่ตนชอบด้วยความเต็มใจ ทำด้วยความขยันขันแข็ง ทำด้วยเอาใจใส่แน่วแน่ ทำด้วยความรอบคอบ ทำให้เหมาะกับกาลเทศะ

ทำให้ตรงต่อเวลา และทำด้วยมุ่งหมายให้สำเร็จไปไม่คั่งค้าง ชื่อว่าผู้ตั้งใจจริง

๕. สุจริตในหน้าที่ คนสุจริตทำงานในหน้าที่ใด ย่อมถือหน้าที่นั้นเป็นสำคัญ เคารพผู้ใหญ่ นับถือผู้เสมอกัน เมตตากรุณาผู้น้อย เว้นการชอบและชังอันไร้เหตุผลของคนอื่น กล่าวเหตุผลอันควรกัน ยืนยันในทางถูก ไม่คล้อยตามใครในทางผิด ทำอะไรไม่ให้เกิดเสียหายแก่หน้าที่ของตนและคนอื่น ซึ่งตนจะต้องได้รับในภายหลัง ผู้สุจริตในหน้าที่นั้น เป็นคนระมัดระวังไม่ประมาทเลินเล่อ ไม่หละหลวม มักง่าย เฉื่อยชาหรือสะเพร่า ไม่หลีกเลี่ยงด้วยกโลบาย เล่ห์กระเท่ใด ๆ ตั้งใจทำประโยชน์อันควรได้เพื่อตนและคนอื่น

เสียงดังที่สุดและคนชอบที่สุด คือเสียงเกียรติคุณของเจ้าพนักงานสุจริต ในทางตรงกันข้ามเสียงชื่อเสียงของเจ้าพนักงานทุจริตดังที่สุดและเป็นที่เกลียดชังที่สุด เพราะทุกคนจะเห็นเป็นเสี้ยนหนามของแผ่นดิน ดังมีคำโบราณตำหนิว่า "ตัวโรคร้ายของชาติ คืออำมาตย์ทุจริต อำมาตย์ที่อ้างความรักชาติ ร้ายกาจกว่าคนสารเลว ชาติที่มีอำมาตย์ทรยศทำแต่ความเหลวแหลก เหมือนลอยอยู่บนเปลวแห่งความหายนะ ความเสื่อมเกียรติ ความสูญเสียทรัพย์สมบัติ และความหายนะล่มจม นี่คือวิบัติที่อำมาตย์เหลวไหลนำมาสู่ประเทศชาติ ตัวโรคร้ายอีกชนิดหนึ่งของมนุษย์ ก็คืออำมาตย์สุจริต ซึ่งปล่อยตัวเองให้ยุ่งเหยิง บรรทุกคนอื่นเสียจนแปล้ แต่ตัวเองต้องเดินตัวเบาไปตามลม

แต่ถ้าปวงชนในชาติ ดำเนินชีวิตในทางสุจริต ไม่ว่าข้าราชการ พ่อค้า ชาวนา ชาวสวน กสิกร พลเมืองทั้งผู้ใหญ่ ผู้น้อย ตลอดจน

นักพรต พากันประพฤติให้อยู่ในสุจริตธรรม ประเทศชาติก็ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองแน่นอน

วจีสุจริต ๔

๑. เว้นจากการพูดเท็จ คือการไม่โกหก อันเป็นการรักษาวาจาของตนให้เป็นที่เชื่อถือของคนอื่น การปฏิบัติในทางที่ชอบตามนี้นอกจากไม่โกหกแล้วยังหมายถึงไม่แสดงอาการทางกายอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะทำให้คนอื่นเข้าใจผิดไปด้วย เช่น ไม่เขียนจดหมายโกหก ไม่รายงานเท็จ ไม่ทำหลักฐานปลอม ไม่ทำเครื่องหมายอื่นใดที่ทำให้คนอื่นหลงเชื่อ หรือไม่ใช้อาการใบ้ให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น สั่นศีรษะในเรื่องควรรับ พยักหน้าในเรื่องปฏิเสธ รวมความว่าละเว้นจากการ ๑. มุสา ๒. อนุโลมมุสา ๓. ปฏิสสวะ

- เว้นจากมุสา หมายถึงเว้นจาก

ก. ไม่พูดปด คือไม่โกหกแบบปั้นน้ำเป็นตัว ไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ ไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น ไม่ได้ยินก็บอกว่าไม่ได้ยิน ยืนหยัดอยู่ในความจริงอย่างนี้

ข. ไม่เป็นคนทนสาบาน เช่น ในคราวทำผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อถึงถูกสอบสวนหาข้อเท็จจริง หากคนรับผิด ก็ไม่ควรนิ่งเฉยเสีย อย่างนักเรียนทำผิด ครูสั่งให้นักเรียนทั้งห้องว่า ใครทำผิดให้ยืนขึ้น แต่ผู้ผิดขืนนั่งอยู่แสดงว่าตนบริสุทธิ์ อย่างนี้ไม่ควรทำ

ค. ไม่ทำเล่ห์กระเท่ คือเว้นจากการทำตัวเป็นคนพิการ เพื่อให้คนเข้าใจผิดแล้วให้ทาน

ง. เป็นคนไม่มีมายา คือไม่แสดงอาการลวงคนอื่น เช่น เจ็บน้อยแต่ครวญครางมาก

จ. ไม่ทำเลศ คือ ไม่พูดเล่นสำนวน เพื่อให้คนฟังเข้าใจผิด เช่น มีใครถามว่า "บ้านคุณฝนตกหรือไม่" ก็ตอบว่า "แดดออกจ้า ยังถามหาฝนอีกหรือ" ซึ่งลักษณะนี้ประสงค์ให้เขาเข้าใจว่าฝนไม่ตก แต่ความจริงฝนตก

ฉ. ไม่เสริมความคือเรื่องมีมูลเพียงนิดหน่อย ก็ไม่ควรเสริมให้มากความ เช่น เห็นไฟไหม้เศษกระดาษเพียงเล็กน้อยก็ไม่ทำเป็นตะโกนว่า ไฟไหม้ ๆ ฯลฯ

ช. ไม่อำความ คือ เมื่อเรื่องมีมูลมาก ก็ไม่ทำให้มีมูลน้อย เช่น การงานเหตุการณ์เพียงบางส่วน เพื่อปิดความบกพร่องของตน

- เว้นจากอนุโลมมุสา หมายถึงว่า เรื่องใดก็ตามที่พอจะถือเป็นเรื่องมุสาได้ แต่เราก็ละเว้นด้วย เช่น การพูดประชดกันว่า "ฉันทำมานานตั้งปีแล้ว..." แต่ในความเป็นจริงนั้น ไม่ได้ทำถึงปี และผู้พูดก็ไม่ประสงค์จะให้คนนั้นหลงเชื่อ เพียงมุ่งให้สะเทือนใจเท่านั้น อย่างนี้เป็น อนุโลมมุสา ก็ไม่ควรพูด

- เว้นจาก ปฏิสสวะ หมายถึงว่า ไม่เป็นคนกลับคำ เช่น รับคำของคนอื่นด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังถึงจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นก็ทำตามนั้น ไม่กลับใจเป็นอย่างอื่น ปฏิสสวะนี้ แม้ไม่ใช่การพูดเท็จโดยตรง แต่เป็นการทำลายประโยชน์ของคนอื่นได้ เช่น ตกลงกันว่าจ้างแล้วไม่ทำตามผู้จ้าง ทำให้เสียงานเป็นอันมาก หรือรับปากรับคำจากใครแล้ว ทำเป็นลืมหรือนิ่งเฉยเสียอย่างนี้เป็นต้น การพูดสับปลับกลับกลอก ฝ่ายผู้พูดก็เสียนิสัย เป็นคนเลวไว้ใจไม่ได้ และขาดคนเชื่อถือ

ข้อยกเว้น มีคำพูดอีกประเภทหนึ่ง ที่ผู้พูดพูดไม่จริง แต่ก็ไม่ประสงค์จะให้ผู้ฟังเชื่อ คือพูดตามความเข้าใจของตน ไม่นับเข้าในข้อห้าม และผู้พูดก็บาปเช่น

โวหาร อันได้แก่ถ้อยคำที่ใช้เป็นธรรมเนียม เพื่อความไพเราะทางภาษา เช่น คำลงท้ายของจดหมายที่ว่า "ด้วยความเคารพอย่างสูง" ซึ่งเป็นไปตามธรรมเนียมของการเขียนจดหมาย ซึ่งในความเป็นจริงนั้น คนเขียนไม่ได้นับถืออย่างสูง หรือไม่นับถือเลย แต่ก็ต้องเขียนตามธรรมเนียม

นิยาย อย่างคนแต่งนิยายขึ้นแล้วนำไปเล่น ลิเก ละคร และผู้แสดงบอกผู้ดูผู้ชมว่า เขาเป็นคนเช่นนั้น เขาเป็นอย่างนี้ มีชื่อว่าอย่างนั้น อยู่เมืองโน้น ความจริงแล้วเปล่าทั้งสิ้น อย่างนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นการผิดศีล เพราะไม่ตั้งใจให้ผู้ฟังหลงเชื่อ เพียงแต่แสดงไปตามเรื่องให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ดูชมเป็นจุดมุ่งหมาย แม้คนที่เล่านิทานก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน

๒. เว้นจากการพูดส่อเสียด ความหมายก็คือ การไปนำเอาความจากฝ่ายนี้ กลุ่มนี้ หรือคนนี้ ไปบอกแก่ฝ่ายโน้น กลุ่มโน้น หรือคนโน้น อันเป็นลักษณะของการสับส่อ และการพูดสับส่อนี้ก็เป็นวาจาส่อเสียดนั่นเอง เป็นเจตนาร้ายของผู้พูดที่มุ่งหมายเพื่อให้คนเขาแตกแยกกัน เป็นประการสำคัญ หรือแม้การสับส่อเพื่อให้เขารักตัวหรือจะเอาหน้าก็ไม่ควรกระทำ การส่อเสียดเป็นเรื่องของคนนิสัยทราม ดีไม่ทำแต่จะเอาดี และเห็นคนอื่นอยู่ดี ๆ ไม่ชอบอยากเห็นเขาแตกกัน ลักษณะที่ไม่ดีเหล่านี้ผู้มีวาจาสุจริตพึงละเว้น นอกจากไม่พูดส่อเสียดแล้ว ก็ควรเว้นจาก การยุยงอีกด้วย เพราะคำว่า ยุยง เป็นวจีทุจริตโดยอนุโลม ยุยงคือช่วยเขากระพือแทรกแซง

ทำให้เรื่องร้ายแรงขึ้น เป็นลักษณะประการหนึ่งของคนประจบสอพลอ ลักษณะยุยงนั้นคล้าย ๆ กับคนที่ทำให้ไฟมันลุกฮือขึ้น เช่นไฟไหม้กองขยะอยู่แล้ว เราเอาไม้ไปเขี่ยขยะนั้นให้มีช่องโปร่งอากาศมาก ๆ เข้า แล้วไฟก็ฮือขึ้น วิธียุยงก็เหมือน ผู้ตั้งตนอยู่ในวจีสุจริตควรละเว้น

ข้อยกเว้น ผู้มีหน้าที่โดยตรง เช่น ข้าราชการ ทหาร-ตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบสุขของบ้านเมือง ได้รับมอบหมายต่างพระเนตรพระกรรณคอยสอดส่องเหล่าร้ายที่จะเป็นภัยต่อความสงบ เมื่อได้ยินได้ฟังข้อความของเหล่าร้ายอย่างไร แล้วนำมารายงานต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อหาทางระงับเหตุนั้นเสีย การนำความมาบอกอย่างนี้ หาใช่วาจาส่อเสียดไม่ เพราะการกระทำเช่นนั้น มุ่งความสงบเป็นที่ตั้ง ซึ่งไม่เหมือนคนส่อเสียดใจทรามซึ่งทำตนเหมือนรางระบายน้ำโสโครกจากบ้านนี้สู่บ้านโน้น

๓. เว้นจากพูดคำหยาบ คือไม่ใช้คำหยาบหรือพูดคำหยาบ ๆ ให้คนอื่นฟัง ตลอดจนเขียนคำหยาบ ๆ ให้คนอื่นอ่านด้วย อย่างพวกที่มืออยู่ไม่สุข ชอบเขียนคำหยาบ ๆ โลน ๆ บนกำแพงหรือฝาผนังในที่สาธารณะ ให้คนได้อ่าน หรือประเภท ออกหนังสือพิมพ์ประเภทใช้คำหยาบ ๆ ซึ่งมีขึ้นเป็นบางยุค

การเว้นจากการพูดคำหยาบนี้ประกอบด้วย

ก. ไม่ด่า คือไม่พูดกดคนอื่นให้ต่ำกว่าที่เขาเป็นจริง เช่น เขาเป็นคนก็ไม่ว่าเขาเป็นหมา, เขาเป็นหัวหน้า ก็ไม่ว่าเขาเป็นลูกน้อง, เขาเป็นรัฐมนตรีก็ไม่ว่าเขาเป็นภารโรง, เขาเป็นนายก็ไม่ว่าเขาเป็นขี้ข้า ฯลฯ

ข. ไม่ประชด คือไม่พูดยกยอคนอื่นให้สูงเกินกว่าที่เขาเป็นจริง ๆ เช่น เขาเป็นเพียงคนธรรมดา ก็ไม่ประชดว่าเขาเป็นเทวดาอย่างที่ชาวบ้านมักพูดกันว่า "พ่อเทวดา" "พ่อมหาเศรษฐี" หรือ "พ่ออาเสี่ย" "แม่คุณนาย" "แม่ผู้ดี" คำเหล่านี้เป็นคำประชด คือพูดยกให้สูงจนเลิศลอย อย่างนี้ก็ละเว้น

ค. ไม่พูดกระทบ คือไม่มีเจตนาจะว่าให้ใครเจ็บใจ เช่นจะพูดถึงคนสูงโย่ง ก็ไม่พูดถึงเสาชิงช้า หรือลำไม้ไผ่, จะพูดถึงคนเตี้ยก็ไม่พูดถึง มะขามข้อเดียว หรือไหกระเทียม, จะพูดถึงคนผมน้อยก็ไม่พูดถึงตะวัน หรือไม่พูดถึงเลขจำนวนมาก ๆ เช่น สิบแสน ฯลฯ

ง. ไม่พูดแดกดัน เช่น จะพูดกับใครหรือเรียกใครรับประทานอาหารก็ไม่พูดว่า "แดกเข้าไปซิ" "เชิญย่ะ" การพูดแดกดันนั้นผู้พูดเจตนาจะแดกดัน เพียงพูดกระทบเสียงและเบ้ปากให้ผิดปกตินิดหน่อย ลักษณะอย่างนี้ก็ควรละเว้น

จ. ไม่สบถ คือ ไม่แช่งชักหักกระดูกใครต่อใครที่ไม่พอใจ เช่น ไม่เรียกห่ามากิน ไม่เรียกผีมาลง หรือไม่แช่งให้อีกฝ่ายหนึ่งมีอันเป็นไปต่าง ๆ - ให้ตายโหงตายห่า หรือให้ฉิบหายวายวอด ให้ตกนรกอเวจี ให้คอพอก ฯลฯ

ฉ. ไม่พูดคำอันแสลง ๆ อื่น ๆ คือ

- ไม่พูดคำหยาบโลน อันได้แก่คำพูดเกี่ยวกับอวัยวะที่ลับและการเสพเมถุน สภาพชนจะไม่นิยมพูดโดยเปิดเผย แม้จำเป็นต้องพูดถึง ก็มักจะเลี่ยงใช้คำหรือความที่เข้าใจความหมายกัน

- ไม่พูดคำอาฆาต คือไม่คาดคั้นถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความสยด-สยอง ผิดวิสัยสุภาพชน เช่น ขณะกำลังโกรธคนเรามักจะพูดด้วยฤทธิ์โกรธ - "ประเดี๋ยวพ่อฟันคอเสียนี่" "ประเดี๋ยวแม่ฉีกอกเสียนี่"

อย่างนี้ไม่ควรพูด สามารถระงับดับได้

- ไม่พูดคำต่ำ ๆ คือไม่พูดคำบางคำที่สังคมถือว่าเป็นคำต่ำ เป็นที่ระคายใจแก่ผู้ฟัง เช่น คำว่า กู มึง อีไอ้ รวมทั้งพูดเอาของต่ำ ๆ มาสร้างความหมายในทางพูด ให้ผู้ฟ้องร้อนใจ เช่น คำว่า "ส้นตีน เป็นต้น

แต่ทั้งนี้ก็ต้องคำนึงถึงเจตนาของผู้พูดเป็นสำคัญว่า มีเจตนาร้ายหรือไม่ถ้าผู้พูดมีเจตนาร้ายและพูดไปด้วย ๆ เหตุนั้น ก็ถือว่าเป็นบาปกรรม แต่ถ้าพูดไปตามวัฒนธรรมของท้องถิ่น ก็ไม่เป็นบาปกรรมแต่ประการใด ดังนั้น คำพูดที่จะถือว่า ต่ำหรือสูง หยาบหรือสุภาพ ต้องพิจารณาถึง เจตนาของผู้พูดเป็นหลักวินิจฉัยทุกครั้งไป

๔. ไม่พูดคำเพ้อเจ้อ คือไม่พูดเหลวไหลไร้สาระ แบบน้ำท่วมทุ่งผักบุ้งโหรงเหรง พูดมากแต่หาสาระไม่ได้ อันเป็นการพูดสักแต่ว่ามีปากแล้วก็พูดไป โดยมิได้มีจุดหมายอะไร เป็นการพูดที่ทำลายสติปัญญา และเวลาของตนเองผลที่กระทบต่อคนอื่นก็คือเสียเวลาเสียการงาน ที่จะต้องฟังบุคคลประเภทเพ้อเจ้อพูด ดังนั้นผู้มีวจีสุจริตพึงละเว้นแม้แต่การพูดจาที่ไม่เป็นแก่นสาร อันจะทำให้เสียผลประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม

รวมความว่า คำพูดที่เป็นกุศลกรรม คือ กรรมดี ทั้ง ๔ อย่างนี้มีลักษณะ สร้างสรรค์ ผดุงไว้ซึ่งผลประโยชน์ทั้งแก่ส่วนตนและส่วนรวม

ดังตัวอย่าง

วจีกรรม	รักษาตนเอง	รักษาผู้อื่น
๑. ไม่พูดเท็จ	ดำรงความสัจจะ ดำรงความเชื่อถือ	รักษาผลประโยชน์
๒. ไม่พูดส่อเสียด	คงความเป็นสุภาพชน, ไว้ใจได้	รักษาความสามัคคี
๓. ไม่พูดคำหยาบ	รักษาดุลยภาพ คือ ความประณีตแห่งจิต, และความใจสูง	รักษาดุลยภาพคือความสงบแห่งใจ
๔. ไม่พูดเพ้อเจ้อ	ดำรงสติปัญญาไว้, ไม่เสียเวลา	สงวนเวลาอันมีค่าและมีประโยชน์ของการงาน

จะเห็นว่า การพูดทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นกรรมดี ชื่อว่าดำรงตนให้อยู่ในทางแห่งความดี คือ กุศลกรรมบถ

เกี่ยวกับการพูดนี้มีคติให้เราได้พิจารณาอยู่ว่า พูดดีเป็นศรีแก่ตัว หรือพูดดีเป็นเงินเป็นทอง ดังมีเรื่องเล่าว่า ในอดีตกาล ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีเศรษฐีอยู่ ๔ ครอบครัว แต่ละครอบครัวมีลูกชายอยู่ ๑ คน จึงรวมหนุ่มเศรษฐีได้ ๔ คน ซึ่งก็เป็นเพื่อนรักกัน อยู่มาวันหนึ่ง ได้พากันออกไปเที่ยวนอกเมือง พอดีพบนายพรานคนหนึ่งบรรทุกเนื้อเต็มเกวียนเข้าเมือง

คนแรกจึงร้องขึ้นว่า “เฮ้ย นายพราน ขอเนื้อให้ข้าบ้างซิ”

นายพรานได้ยินดังนั้น ก็ชักฉุนกึกขึ้นมาทันที จึงร้องตอบไปว่า “ธรรมดาคนขอควรพูดจาให้อ่อนหวานน่าฟังกว่านี้ แต่เอาเถอะ เราจะให้เนื้อพังผืด ซึ่งหยาบสมกับวาจาของท่าน”

ว่าแล้วก็หยิบเนื้อพังผืดอันแสนหยาบให้ลูกชายเศรษฐีนั้นไป

"นี่พี่ชาย ขอเนื้อให้ข้าบ้างเถอะ" ลูกชายเศรษฐีคนที่สองขอขึ้นบ้าง

นายพรานตอบทันทีว่า "คำว่าพี่ชายน้องชาย พี่สาวน้องสาว เป็นคำที่ชาวโลกนิยมพูดจากัน เอาละ เราจะให้เนื้อสัน ที่สมวาจาของท่าน" แล้วหยิบเนื้อสันให้ลูกชายเศรษฐีคนที่สองไป

ลูกชายเศรษฐีคนที่สามเอ่ยปากขอขึ้นบ้างว่า "คุณพ่อครับ ขอเนื้อให้ฉันบ้าง"

"เออ ท่านพูดเข้าที" นายพรานตอบ "เมื่อลูกเรียกพ่อว่า พ่อ ทำหัวใจพ่อหวั่นไหว เต้นระทึก วาจาของท่าน เหมือนหัวใจ เราจะให้เนื้อหัวใจแก่ท่าน" ว่าแล้วก็หยิบเนื้อหัวใจส่งให้ลูกเศรษฐีคนนั้น

ลูกชายเศรษฐีคนที่สี่ เอ่ยขอขึ้นบ้างว่า "สหายเอ๋ย" ได้โปรดแบ่งเนื้อให้เรากินบ้างเถอะ"

นายพรานได้ฟังดังนั้น ก็หัวเราะลั่นด้วยความพอใจเป็นที่สุด "บ้านใดไม่มีมิตรสหาย บ้านนั้นก็เหมือนป่า วาจาของท่านประหนึ่งสมบัติทั้งสิ้น เราจะยกเนื้อให้ท่านทั้งหมดนี้แหละ" ว่าแล้วก็ขับเกวียนไปยังบ้านลูกชายเศรษฐีคนนั้น ขนเนื้อลงจากเกวียนทั้งหมดมอบให้ไป ลูกชายเศรษฐีคนนั้นได้ต้อนรับขับสู้นายพรานอย่างเต็มที่ ให้นายพรานไปรับลูกเมียมาอยู่ด้วยกัน ให้เลิกอาชีพฆ่าสัตว์ให้ประพฤติตนเป็นคนมีศีลธรรม แบ่งทรัพย์สมบัติให้จำนวนมาก เขาทั้งสองได้เป็นเพื่อนกันตลอดชีวิต

คติเรื่องนี้ ทำให้เรารู้ว่า ใครพูดอย่างใด ก็ย่อมได้รับผลอย่างนั้น พูดหยาบก็ได้หยาบ พูดไพเราะหรือพูดดี ก็ได้ผลละเอียดอ่อน พูดจับใจเขาก็ย่อมเป็นที่รักของเขาชั่วกาลนาน

เรื่องนี้มิใช่ว่าจะเกิดผลดี เฉพาะมนุษย์เท่านั้น แม้กับสัตว์ก็เกิดผลดีเช่นเดียวกัน ดังมีเรื่องกล่าวว่า ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดเป็นโค และในครั้งนั้นพราหมณ์ผู้หนึ่งได้ลูกโคนั้นมาเลี้ยงไว้ และตั้งชื่อให้ว่า "นันทวิสาล" และได้เลี้ยงลูกโคนั้นเป็นอย่างดีเหมือนกับว่าเป็นบุตรคนหนึ่ง เมื่อลูกโคนั้นโตขึ้นก็รู้สึกสงสารเจ้าของที่ต้องทำงานหนัก จึงคิดหาทางให้พราหมณ์ได้ทรัพย์ จึงบอกพราหมณ์นั้นว่า "จงบรรทุกของจำนวนมากผูกติดกันไปสัก ๑๐๐ เล่มเกวียน แล้วพนันเอาทรัพย์พันหนึ่งเป็นเดิมพันกับโควินทเศรษฐี" ฝ่ายพราหมณ์ก็ได้จัดการต่าง ๆ เต็มอัตรา จนกระทั่งว่าเกวียนทุกเล่มไม่อาจผลักให้เคลื่อนได้แล้วจึงเทียมโคนันทวิสาลที่ปลายแอก และตนเองก็นั่งบนรูปคันเกวียน เงื้อปะฏักขึ้นร้องตวาดว่า "เจ้าโคโกง จงไป เจ้าโคโกง จงเข็นไป" ดังนี้

ฝ่ายโคนันทวิสาล ได้ยินเสียงไม่พอใจ จึงได้ยืนนิ่งอยู่เฉยในที่นั้นทำให้พราหมณ์แพ้พนันไปหนึ่งพันกหาปณะ เมื่อเป็นดังนี้จึงทำให้พราหมณ์เสียใจ ไม่สบายใจอยู่หลายวัน โคนันทวิสาลเห็นอาการก็รู้สึกสงสาร จึงบอกพราหมณ์ไปใหม่ว่า "ลองดูอีกซิพราหมณ์ และครั้งนี้ให้พนันทรัพย์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งพันเป็นสองพัน แต่อย่าร้องเรียกข้าพเจ้าด้วย คำที่ไม่สุภาพ ตกลงพราหมณ์ได้ท้าพนันกับโควินทเศรษฐีอีกด้วยทรัพย์สองพันด้วยการบรรทุกของหนักเท่าเดิม และแล้วเทียมโคเข้าที่แอก และเรียก โคที่ลากเกวียนนั้นว่า "พ่อผู้เจริญ จงลากไป พ่อผู้เจริญ จงเข็นไป"

และแล้วเมื่อโคนันทวิสาลได้ฟังคำอันรื่นหู ดังนั้นก็มีกำลังลากเกวียนพร้อมเครื่องบรรทุกอันหนักอึ้งไปได้สบาย และฝ่ายพราหมณ์ก็ชนะได้ ทรัพย์คืนมา นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นชัดว่า วาจาที่สุจริตนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนเดียวโดยแท้

พละ ๕

เรือโทมนูญ จันทร์นวล

ความทั่วไป

ในยุคที่โลกกำลังเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เช่นปัจจุบันนี้ ต่างฝ่ายก็พยายามจะอวดอ้างแสนยานุภาพของตนให้ชาวโลกได้รู้ เริ่มตั้งแต่ส่วนบุคคล จนถึงประเทศชาติและกลุ่มประเทศที่รวมตัวกัน เพื่อเป็นเครื่องต่อรองและเป็นกำลังให้กับกลุ่มของตน ให้ได้มาและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มให้มีพลังที่จะต่อสู้กับกลุ่มอื่น ๆ เมื่อมีพลังหรือกำลังเพียงพอแล้ว ถ้าหากใครหรือกลุ่มใดมาขัดผลประโยชน์ตนก็ใช้กำลังที่มีอยู่นั้นเข้าต่อสู้ขัดขวาง จนในที่สุดต้องฆ่าฟันกัน ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก เป็นการทำลายบั่นทอนกำลังของตนเอง

ที่กล่าวมานั้น เป็นเรื่องของกำลังในทางวัตถุที่เราสร้างกันขึ้นมา เพื่อป้องกันตัวชั่วคราวไม่สามารถจะป้องกันตัวอย่างถาวรตลอดไปได้ เราลืมนึกไปว่า กำลังที่สำคัญกว่ากำลังทางวัตถุซึ่งพระพุทธเจ้าได้สอนไว้เป็นเวลานานแล้ว มีพลังมหาศาลเหนือกำลังทั้งหลายที่เรามีอยู่ ถ้าจะเปรียบกำลังทางวัตถุเป็นกำลังภายนอก กำลังที่พระองค์ท่านทรงสอนไว้ก็เป็นกำลังภายใน เป็นกำลังที่พระพุทธเจ้าทรงทดลองใช้ได้ผลมานานแล้ว พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า พลธรรม คือธรรมที่เป็นกำลัง

กำลัง เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของคนเรา เป็นกำลังภายในมองไม่เห็นตัว เหมือนกำลังภายนอก แต่มีความสำคัญมาก เพราะ

เป็นกำลังที่สามารถรองรับสมบัติอย่างอื่นทั้งหมด คนเราแม้จะมีทรัพย์ มีความรู้ มียศ มีตำแหน่ง มีบริวาร มีอาวุธยุทโธปกรณ์ และมีอะไรๆ อีกมากมายเท่าไรก็ตาม จะเสวยหรือใช้ประโยชน์จากสมบัติเหล่านั้นไม่มีกำลังเสียอย่างเดียว สิ่งทั้งปวงที่ตนมีอยู่ ก็ไม่มีความหมาย อย่างน้อยที่สุดเราจะต้องมีกำลังพอที่จะสูดลมหายใจเข้าออกได้ นักเรียนจะเล่นกีฬา จะไปเที่ยว จะไปโรงเรียนก็ต้องมีกำลัง ถ้าไม่มีกำลังแม้แต่จะหายใจ เป็นต้น แล้วก็จะอยู่เป็นผู้เป็นคนกับเขาไม่ได้

ฉะนั้น ทุกคนจึงอยากมีกำลัง แม้ในพร ๔ ประการ ที่เรามักได้รับจากพระหรือผู้ใหญ่อยู่เสมอซึ่งเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ก็มีกำลัง คือ พละรวมอยู่ด้วย

โดยทั่วไปแล้ว การนับจำนวนกำลัง ดูเหมือนจะเอาแน่ไม่ได้ สุดแท้แต่ใครจะมองกำลังในด้านใน บางคนก็นับว่า

กำลังกาย

กำลังใจ

กำลังพวกพ้อง

กำลังทรัพย์

กำลังปัญญา

กำลังอื่น ๆ

นอกจากนี้ ก็ยังมีลดบ้างแถมบ้างตามวิสัยของคนอยากมีกำลัง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ใคร ๆ ก็อยากมีกำลังกันทั้งสิ้น พวกที่ผลิตยาบำรุงกำลังจึงขายดิบขายดี สามารถขยายตลาดยาบำรุงกำลังได้อย่างรวดเร็ว นี่ก็เป็นเรื่องของคนอยากมีกำลัง

แม้ในแผนการศึกษาชาติ ก็ให้ความสำคัญและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีกำลังเข้มแข็ง จนถึงกับจัดให้เป็นการศึกษาแขนงหนึ่ง คือ

พลศึกษา โดยมอบให้กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ

ในทางด้านพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงรับรองเรื่องความสำคัญของกำลังไว้มากมายหลายแห่ง ที่ทรงแสดงไว้เป็นหมวดหนึ่งโดยเฉพาะก็มีเหมือนกัน คือได้ทรงแสดงพลธรรมไว้ ๕ อย่าง

คำว่า พลธรรม นั้น หมายถึงหลักปฏิบัติเพื่อให้เกิดกำลัง หมายถึงหลักปฏิบัติ เพื่อควบคุมกำลังอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วให้ปลอดภัยก็ได้

กำลัง กับ พลัง

คำว่า กำลัง กับ พลัง ความจริงเป็นอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่ภาษาพูดเท่านั้น ถ้าจะเปรียบร่างกายของคนเรานี้กับรถยนต์คันหนึ่ง พลังในตัวเราก็คงจะเปรียบกับน้ำมันเชื้อเพลิง ที่สามารถผลักดันรถให้มันแล่นไปได้

ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีสภาพเป็นพลัง ย่อมเป็นดาบสองคมทั้งนั้น เปรียบเสมือนไฟ ย่อมมีทั้งคุณและโทษต้องควบคุมให้ดีที่สุดจึงจะไม่เกิดโทษ อย่างเช่น น้ำมันเบ็นซินที่เติมรถยนต์ ตั้งแต่มันเกิดเป็นน้ำมันขึ้นมาแล้ว เขาต้องควบคุมตั้งแต่อยู่ในโรงงาน จะไหลไปไหนก็ไหลไปตามท่ออันมิดชิด เรื่องของพลังต้องควบคุมอย่างระมัดระวังจึงจะไม่เกิดโทษ เช่นพลังงานนิวเคลียส์ เป็นต้น

เรื่องกำลังภายในตัวคนเราก็เหมือนกัน คนที่มีกำลังมากและควบคุมกำลังไว้อย่างดี ถ้าเป็นทหารก็จะเป็นทหารนักรบที่เก่งกล้าสามารถ คนที่มีกำลังมาก แต่ใช้กำลังไม่ถูกต้องก็จะเกิดโทษมาก เช่นใช้กำลังต่อสู้ประหัตประหารกันโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร หรือใช้กำลังให้เรี่ยราดไม่เป็นที่เป็นท่าก็เป็นนักเลง

หลักพลธรรมของพระพุทธองค์นั้นเป็นทั้งวิชา เพราะกำลังเป็นทั้งวิธีควบคุมกำลังของตนไม่ให้เรี่ยราด นักเรียนคงเคยเห็นกีฬาประเภทหนึ่งคือ กีฬายกน้ำหนัก คนที่จะยกน้ำหนักได้มาก ๆ ก็ต้องเพาะกำลังไว้มาก ๆ จึงจะสามารถยกน้ำหนักได้มาก ฉะนั้นกำลังภายในจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก หลักธรรมก็เป็นหลักที่จะสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจที่เรียกว่า พลังจิตขึ้นมาในตัว

ความหมาย

คำว่า พละหมายถึงกำลัง คือความไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่าง ๆ เพราะมีพลังพอที่จะต่อต้านได้ เช่น คนมีพลานามัยสมบูรณ์ก็จะต้านทานโรคต่าง ๆ ได้ คนมีกำลังมากก็จะเอาชนะคนมีกำลังน้อยได้

คำว่า ธรรม หมายถึงคุณความดี หรือหลักที่ควรปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน ก็เป็นพลธรรม หมายถึงคุณความดีที่เป็นกำลัง หรือหลักปฏิบัติที่ก่อให้เกิดพละกำลัง

ประเภท

พลธรรม ๕ ประการ คือ

๑. **สัทธาพลัง** คือ กำลังแห่งศรัทธา

๒. **วิริยพลัง** คือ กำลังแห่งความพยายาม

๓. **สติพลัง** คือ กำลังแห่งความรอบคอบ

๔. **สมาธิพลัง** คือ กำลังแห่งความตั้งใจมั่น

๕. **ปัญญาพลัง** คือ กำลังแห่งปัญญา

พลังทั้ง ๕ อย่างนี้ เป็นพลังภายใน คนทั่วไปก็สามารถสร้างพลังทั้ง ๕ นี้ให้เกิดแก่ตนได้ และเมื่อมีพลังแล้วก็เพิ่มพูนให้แข็งกล้าขึ้นได้ ในทางตรงข้าม คนที่ไม่ปฏิบัติตาม กำลังที่มีอยู่ก็จะลดถอยจนถึงกับขาดแคลนกำลัง กลายเป็นคนทุพพลภาพ ไร้กำลังไปในที่สุด

บางคนอาจจะสงสัยว่า โจรผู้ร้ายเขาไม่มีธรรมะเลย แต่เขาก็ยังมีกำลังได้ สามารถใช้กำลังของตนฆ่า ปล้น ชีวิตทรัพย์สินของผู้อื่นได้ นำความเดือดร้อนเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นได้มากมาย แม้ทางราชการก็ต้องทุ่มเทกำลังคนกำลังงบประมาณเพื่อปราบปรามโจรผู้ร้ายปีละมาก ๆ ถูกแล้วอย่าว่าแต่โจรผู้ร้ายเลย แม้แต่สัตว์บางพวกก็กำลังมากกว่าคน อย่างเช่นที่จังหวัดสุรินทร์ เขาเอาทหารประลองกำลังกับช้างด้วยการชักกะเย่อ ทหาร ๖๐ คน สู้ช้างเชือกเดียวไม่ได้

แต่หลักเกณฑ์ในเรื่องนี้มีอยู่ว่า สัตว์โลกทุกชาติชนิดย่อมมีกำลังทั้งนั้น นับตั้งแต่แมลงหวี่ แมลงวันตัวเล็ก ๆ ก็มีกำลังจนกระทั่ง วัว ควาย ช้าง ม้า ราชสีห์ เสือโคร่ง ก็มีกำลัง ความแตกต่างในเรื่องกำลังระหว่างคนกับสัตว์ไม่ได้อยู่ที่ว่าใครมีมากมีน้อยแต่อยู่ตรงที่ว่ากำลังของใครมีอะไรควบคุมหรือไม่ต่างหาก

สัตว์เดียรัจฉานนั้น เสียเปรียบมนุษย์อยู่ตรงที่ว่าสัตว์เดียรัจฉานมีกำลัง แต่ไม่มีอะไรควบคุมเหมือนกับดาบไม่มีฝัก ปืนไม่มีสลักนิรภัย

ส่วนคนเรานี้ ได้เปรียบตรงที่ว่า นอกจากเราจะมีกำลังกายแล้วเรายังมีกำลังภายใน คือ ธรรมะควบคุมไว้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลธรรม ๕ นั้น แต่ละข้อเป็นทั้งบ่อเกิดของกำลัง เป็นทั้งสลักนิรภัยของคนมีกำลังด้วย

กำลังภายในที่เราพูดถึงกันเสมอ ๆ เช่น ภาพยนตร์จีนกำลังภายใน มีการแสดงกำลังภายในให้เห็นอยู่เสมอ แท้จริงกำลังภายในที่ว่านั้นก็เกิดจากพลธรรมทั้ง ๕ ประการนี่เอง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนมานานแล้ว

ต่อไปนี้จะได้อธิบายความหมายของพลธรรมแต่ละข้ออย่างละเอียด เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและสามารถสร้างพลังภายในให้แก่ตนเอง และขยายพลังนั้นให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมต่อไป

กำลังกองที่ ๑ คือ สัทธาพลัง (ภาษาบาลี สทฺธาพลํ อ่านว่า สัท-ทา-พะ-ลัง) หมายถึง พลังของความเชื่อมั่น คือคนเราจะทำอะไร จะคิดอะไร จะพูดอะไร ต้องมีความเชื่อมั่นอยู่ในใจ แต่จะเชื่อใครหรือเชื่ออะไร ยกไว้ก่อน ว่าแต่ว่าเกิดมามีชีวิตอยู่เป็นคน ๆ หนึ่งจักต้องมีความเชื่อมั่นในอะไรอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างก็แล้วแต่ อย่าเป็นคนที่มีจิตใจเลื่อนลอย ไม่มั่นใจในเรื่องใดเลยเป็นอันขาด

วิธีการสร้างพลังความเชื่อ

เพื่อให้เรามีพลังภายใน คือความเชื่อมั่นนี้ เราจะต้องสร้างหลักให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของใจ หลักนั้นก็ให้มั่นคงพอ เช่นเราฝึกหัดขับรถยนต์ให้มีความชำนาญ จนใจของเราเอง เชื่อมั่นว่า เราจะขับรถไปได้อย่างปลอดภัย ความเชื่อมั่นเช่นนี้ก็จะทำให้เราสามารถตัดสินใจขับรถไปได้จนถึงจุดหมายปลายทางที่เราจะไป

ในการศึกษาเล่าเรียน เราก็ต้องสร้างความมั่นใจว่าการเรียนวิชาต่าง ๆ นั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคตอย่างแน่นอน แล้วตั้งใจศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้นั้นด้วยความมั่นใจ และเรียนให้ดีที่สุด

การทำงานต่าง ๆ เราต้องระมัดระวังในกวรทำงานอย่างเต็มที่ จนเชื่อมั่นว่า แม้ใครจะตั้งกรรมการสอบสวนก็ไม่วิตก เพราะเราได้ทำความดีไว้มากพอแล้ว ที่จะเป็นพลังคุ้มกัน เชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตของตน จนเชื่อมั่นว่าแม้ตัวจะตายก็จะได้ไปสู่สุคติ คือไปสู่หนทางอันประเสริฐ ถึงแม้ใครจะมากล่าวใส่ร้ายในเรื่องต่าง ๆ ก็มั่นใจ

ในความบริสุทธิ์ของตน ไม่หวั่นไหวต่อบุคคลนั้น ๆ จนกระทั่งการนับถือศาสนาเราก็เลือกศาสนาที่จะนับถือจนแน่ใจ เช่นมั่นใจว่าศาสนาที่เรานับถือนั้น ช่วยให้เราพ้นทุกข์ได้จริง เป็นที่พึ่งอันประเสริฐจริง ไม่มีสิ่งใดเป็นที่พึ่งทางใจได้ นอกจากศาสนาที่เรานับถือเท่านั้น แล้วตั้งใจปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด

ศรัทธา คือความเชื่อมั่นอย่างนี้ เป็นพลังทางใจที่สำคัญยิ่ง สามารถช่วยให้เราประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี และความเชื่อมั่นนี่แหละจะทำให้เป็นคนองอาจกล้าหาญ เหมือนนักกีฬาที่มั่นใจในฝีมือฝีเท้าของตนเอง ย่อมไม่พรั่งพรึงต่อคู่ต่อสู้

ศรัทธา คือ ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนานั้น ต้องเป็นความเชื่อที่มีเหตุผล มิใช่เชื่อแบบงมงายโดยขาดการไตร่ตรอง พระองค์ทรงสอนเรื่องศรัทธาคือหลักความเชื่อไว้ในกาลามสูตร 10 ประการ คือ

๑. อย่าตัดสินใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา (มา อนุสฺสเวน)

๒. อย่าตัดสินใจ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา (มา ปรมปราย)

๓. อย่าตัดสินใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำรา(มา ปิฏกสมฺปาทเนน)

๔. อย่าตัดสินใจเชื่อ ด้วยการเล่าสืบ (มา อิติกิราย)

๕. อย่าตัดสินใจเชื่อ เพราะตรรกถือตรีหรือคิดเอาเอง (มา ตกฺกเหตุ)

๖. อย่าตัดสินใจเชื่อ เพราะการอนุมาน (มา นยเหตุ)

๗. อย่าตัดสินใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (มา อาการปริวิตกฺเกน)

๘. อย่าตัดสินใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (มา ทิฏฺฐินิชฺฌานกฺขนฺติยา)

๙. อย่าตัดสินใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ (มา ภพฺพรูปตาย)

๑๐. อย่าตัดสินใจเชื่อ เพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครูติ)

นักเรียนจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความเชื่อที่พระพุทธองค์สอนไว้นั้นต้องการให้พุทธศาสนิกชนเชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่ว่าเรื่องอะไร หรือกับบุคคลใด ก่อนที่จะเชื่อตามอันเป็นผลให้เกิดพลังผลักดันให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องสร้างความาเชื่อที่ถูกต้องเท่านั้น

ศรัทธา ความเชื่อ ในที่นี้หมายถึง เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ซึ่งมีความหมายในทางตรงกันข้ามว่าการที่คนเราไม่เชื่ออะไรเสียเลยก็ดี หรือเชื่อในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อก็ดี ไม่อาจทำให้เป็นคนกล้าหาญได้ มีแต่จะทำให้เป็นคนขลาด

ก็พอจะกล่าวได้ว่า วิธีปลูกฝังความกล้าหาญขึ้นในตนนั้นประการหนึ่ง คือ เราจะต้องเป็นคนมีศรัทธา คือ มีความเชื่อมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักใจ และการเชื่อนั้นก็ต้องพิจารณากลั่นกรองให้ดี เชื่อเฉพาะแต่ในสิ่งที่ควรเชื่อถือเชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่ใช่เชื่ออย่างงมงาย

สิ่งที่ควรเชื่อนั้น ทางพระพุทธศาสนาท่านสอนไว้เป็นที่รู้กันทั่วไปมีอยู่ ๔ อย่าง ซึ่งแต่ละอย่างทำให้เกิดความกล้าหาญมีพลังที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง คือ

๑. **ตถาคตโพธิสัทธา** เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าคือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง หรือโดยนัยหนึ่งก็คือ เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง คนที่มีศรัทธาข้อนี้ก็จะมีพลังกล้าหาญใน

การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ไม่กระดากขวยเขิน เพราะเหตุแห่งศาสนาที่ตนนับถือ เช่น สงสัยว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงหรือเปล่า เป็นต้น ก็จะหมดไป แล้วตั้งใจปฏิบัติตามคำสอน จนได้รับผลตามที่พระองค์ทรงสอนไว้

๒. **กัมมสัทธา** เชื่อกรรม คือเชื่อว่า คนทำกรรมดีย่อมจะได้รับผลดีจริง คนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วจริง ข้อความที่มักได้ยินเสมอจากคนที่ไม่เชื่อ เรื่องกรรมที่ว่า "ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป" นับว่าเป็นความเชื่อที่ขาดเหตุผล เพราะคนที่คิดอย่างนี้จะมองผลของกรรมดี กรรมชั่วที่วัตถุภายนอก เช่น เมื่อตนทำดีแล้ว แต่ไม่ได้รับรางวัลสิ่งของตอบแทน ก็คิดว่าทำดี ไม่ได้ดี เป็นเหตุให้ขาดพลังความเชื่อเรื่องกรรมไป จนไม่สามารถจะทำดีได้ เกิดความท้อแท้ใจ แล้วไม่อยากจะทำดีอีกต่อไป

คนที่มีศรัทธา เชื่อมั่นเรื่องกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า "กัลยาณการี กัลยาณัง ปาปการี จะ ปาปกัง" ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ย่อมเป็นคนกล้าหาญในอันที่จะทำความดีทุกอย่างทั้งต่อหน้าและลับหลังสาธารณชน โดยไม่คิดทำความดีในบางโอกาสเท่านั้น แต่จะกล้าทำความดีทุกโอกาส ในขณะเดียวกัน ก็เป็นคนกล้าที่จะละเว้นการทำชั่วทุกอย่าง ไม่ว่าสถานการณ์แวดล้อมจะเป็นอย่างไร

ปัจจุบันคนไม่ค่อยเชื่อเรื่องกรรม จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหากับสังคมทุก ๆ ด้าน เช่น ปัญหาอาชญากรรมโจรผู้ร้ายชุกชุม ประกอบทุจริต ฉ้อโกง กันอยู่ทั่วไป เรื่องเหล่านี้ถ้าคนเราเชื่อเรื่องกรรมก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้

๓. วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม คือ เมื่อตนได้รับความสุข หรือความทุกข์ ก็เชื่อมั่นว่าความสุขหรือความทุกข์ที่ตนได้รับนั้นเป็นผลของกรรมที่ตนเองกระทำไว้ เมื่อมีความเชื่ออย่างนี้แล้วย่อมกล้าที่จะเผชิญกับผลของกรรมนั้น

คนส่วนมากเมื่อได้รับผลของกรรมที่ตนทำ ถ้าเป็นผลของกรรมดี มีความสุขก็ภูมิใจว่าตนได้ทำดีไว้ แต่เมื่อได้รับผลของกรรมชั่ว มีความทุกข์ ก็มักจะโทษว่าคนอื่นเป็นผู้ทำให้ตนเดือดร้อน และปฏิเสธว่า ตนมิได้ทำกรรมชั่ว ในลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้เกิดปัญหาคดีฟ้องร้องกันมากมาย ถ้าเป็นอย่างนี้ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เพราะมองบุคคลอื่นเป็นคนสร้างปัญหา มองข้ามกรรมที่ตนทำแล้วและไม่ได้ทำ มักคิดว่าผลกรรมของตนจะดีเสมอไปความเชื่อเช่นนี้ไม่เกิดผลดีแก่ตนเองเลย

ถ้าเป็นนักเรียนเริ่มมีความเชื่อว่า ความรู้ ความเก่ง ความสามารถ และความก้าวหน้า ย่อมเป็นผลมาจากความพากเพียรพยายามศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ถ้านักเรียนมีความเชื่อเช่นนี้ แล้วตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ ก็จะกลายเป็นคนมีความรู้ความสามารถจนประสบผลสำเร็จในชีวิตอย่างแน่นอน

๔. กัมมสกตาสัทธา เชื่อว่าทั้งคนและสัตว์ต่างก็มีกรรมเป็นของตน คือเชื่อว่า บรรดาสัตว์ทั้งหลายจะต้องได้รับผลกรรมที่ตนทำไว้ทั้งสิ้น เมื่อเชื่อมั่นอย่างนี้แล้วย่อมกล้าหาญในการที่จะเว้นอคติ คือ ความลำเอียง แล้วตั้งอยู่ในความยุติธรรม ในเมื่อตนจักต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้อื่น

พุทธภาษิต

สทฺธา สาธุ ปติฏฺฐิตา

ศรัทธาธรรมตั้งมั่น ในกมล
เสริมส่งประโยชน์ผล สิทธิ์ได้
เชื่อกรรมเชื่อผลดล ดีชั่ว มีแฮ
กอปรแต่กรรมชอบไซร้ สบข้างทางดี

กำลังกองที่ ๒ คือ วิริยหลัง หมายถึงความพยายาม ได้แก่การทำงานอย่างไม่ลดละ คืองานบางอย่างไม่ได้สำเร็จด้วยการหักโหม หรือโถมกำลังเข้าใส่ เพื่อทำให้สำเร็จในวันเดียว แต่ต้องอาศัยการกระทำต่อเนื่องอย่างไม่ลดละ ซึ่งการกระทำแบบนี้ตรงกับภาษาไทย เราเรียกว่า พยายาม ยกตัวอย่างเช่น เขาแกะหินเป็นรูปธรรมจักรที่พุทธมณฑล เป็นต้น แม้จะใช้กำลังคนตั้งหมื่นตั้งแสนเพื่อทำให้เสร็จในชั่วโมงเดียวย่อมทำไม่ได้ หรือแม้กระทั่งการอ่านหนังสือเตรียมตัวสอบไล่ของนักเรียนก็ต้องทำติดต่อสม่ำเสมอมิใช่จะมาหักโหมทุ่มเทเวลาอ่านเอาเมื่อตอนใกล้สอบ แต่จะต้องทำด้วยความพยายาม คือค่อยทำค่อยไป

ความเพียรพยายามนั้นเป็นพลังให้เกิดความสำเร็จ จะทำการงานใด ๆ ถ้ามีความเพียรก็สำเร็จได้ดังธรรมภาษิตว่า วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ แปลว่า คนจะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร ดังเช่น พระพุทธเจ้า ทรงตั้งพระทัยแน่วแน่ในคืนวันที่พระองค์ตรัสรู้ พระองค์ประทับนั่งสมาธิบนอาสนะหญ้าคา ใต้ต้นมหาโพธิ์ ทรงตั้งพระทัยว่า "พระองค์จะทรงทำความเพียรทางจิต ให้บรรลุผลสำเร็จลงไป ไม่ว่าเลือดเนื้อจะเหี่ยวแห้งหมดเหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ตาม หากยังไม่บรรลุโมกขธรรม ก็จะไม่ยอมลุกจากที่ประทับ" พระองค์

ทรงบำเพ็ญความเพียรทางจิตสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ก็เพราะพลังแห่งความเพียร

ความเพียรพยายามที่กล่าวถึงนี้ เป็นความเพียรชอบ เพียรทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จึงจะเกิดผลดีถ้าพยายามทางผิดก็กลายเป็นความเสียหาย อย่างเช่นในสมัยก่อนพุทธกาล พวกเดียรถีย์ คือ นักพรตประเภทต่าง ๆ ก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ได้พยายามหาทางตรัสรู้กันมานาน โดยวิธีทำทุกรกิริยาบ้าง ทรมานตนให้ได้รับความลำบากด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ก็ไม่มีใครทำได้สำเร็จ นั่นเพราะพยายามผิดทาง ส่วนองค์พระศาสดาของเรา ก็ทรงพยายามในทางผิดอยู่นานเหมือนกัน ภายหลังมาให้ตรัสรู้ เพราะทรงใช้ความพยายามถูกทางที่เรียกว่า สัมมาวายามะ ความเพียรมี ๒ ระดับ คือ

๑. ความเพียรระดับต่ำ ได้แก่ความเพียรระวังอย่าให้ความชั่วเกิดขึ้นในตัว ความชั่วใดที่เกิดขึ้นและติดเป็นนิสัยแล้วก็เพียรพยายามเลิกเสีย ความดีใดที่ยังไม่มีในตน ก็พยายามสร้างขึ้น เช่น นักเรียนยังไม่มีความรู้ก็เล่าเรียนศึกษาให้ได้ความรู้ ความดีใดที่เกิดมีขึ้นแล้วก็รักษาไว้อย่าให้เสื่อม และพยายามเพิ่มพูนขึ้นให้สมบูรณ์ เช่น นักเรียนมีความรู้อยู่แล้ว ก็พยายามจำทบทวนอย่าให้หลงลืม และเล่าเรียนเพิ่มเติมเรื่อยไปจนเต็มที่

๒. ความเพียรระดับสูง หมายถึง ความเพียร ๔ อย่าง ซึ่งเรียกว่า ปธาน ๔ คือ

เพียรพยายามระวังบาปอกุศลที่ยังไม่เกิด อย่าให้เกิดขึ้น

เพียรพยายามละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป

เพียรพยายามบำเพ็ญกุศลธรรมที่ยังไม่มีให้มีขึ้น

เพียรพยายามรักษา เพิ่มพูนกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้งอกงามยิ่งขึ้น

ความเพียร ๔ อย่างนี้ ถือว่าเป็นความเพียรหลัก ทุกคนต้องมีความเพียรอย่างนี้ จึงจะเป็นการปฏิบัติตามมรรค ๘ ในพระพุทธศาสนา

การปรับปรุงตัวเองก็ดี การปรับปรุงการเรียนก็ดี การปรับปรุงการทำงานก็ดี ตลอดจนการรักษาศีล และทำสมาธิ ทุกอย่างแทบทั้งหมดจะสำเร็จผลได้ต้องอาศัยกำลังของความเพียรทั้งสิ้น

ประโยชน์ของวิริยะ

วิริยะ เป็นธรรมะที่กำจัดความเกียจคร้านได้ งานต่าง ๆ ที่จะสำเร็จได้ผล ผู้ทำต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาถูกตามจังหวะและเหตุการณ์แวดล้อมของแต่ละงาน ยกตัวอย่าง เช่น เราจะขุดบ่อน้ำ ก็จะต้องขุดต่อเนื่องลงไปจนถึงน้ำ และใส่ปลอกกันบ่อพังเรียบร้อยแล้วจึงหยุด ถ้าใครขุดบ่อแบบทำ ๆ หยุด ๆ เดือนละศอกเดือนละคืบจะสำเร็จได้อย่างไร บ่อที่ขุดแล้วก็จะพังทับถมลงไป ต้องขุดกันใหม่ร่ำไป แต่การที่คนเราจะทำงานต่อเนื่องได้นั้น ต้องมีกำลังของความเพียรอยู่ในใจ

โทษของการขาดวิริยะ

ถ้าไม่มีวิริยะ ก็จะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากบากไปหาแต่ที่ง่าย ไม่มีทางทำอะไรสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน และนั่นก็หมายความว่าเขาขาดความก้าวหน้าในงานของตน

วิธีปฏิบัติให้เกิดวิริยะ

๑. เร่งปลูกฉันทะความพอใจขึ้นให้มาก แล้วฉันทะจะหนุนให้เกิดวิริยะ

๒. คบหาสมาคมกับคนที่ขยันขันแข็ง

๓. อย่ามั่วสุมกับคนเกียจคร้าน

พุทธภาษิต

วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ

คนผู้ผายล่วงพ้น ผองทุกข์
เพราะวิริยะปลุก ปลดร้อน
พากเพียรบากบั่นทุก ความขัด ข้องเทอญ
จับสมสุขสร่างข้อน ขุ่นแค้นคืบเกษม

กำลังกองที่ ๓ คือ สติพลัง หมายถึงการบังคับตัวเอง คำว่า สติ แปลว่า ความระลึกได้ หมายถึงอาการที่จิตฉุกคิดขึ้นได้ นึกขึ้นได้ว่า ถึงเวลาที่ตัวควรจะทำหรือควรจะเลิกกระทำสิ่งใด ตรงกันข้ามกับอาการที่เรียกว่า ลืมนึก หรือ เผลอ

ตัวอย่างสติที่เป็นกิจประจำวัน เช่น

ด.ช. ก. นึกขึ้นได้ว่า ถึงเวลาแล้วที่ตนจะต้องไปโรงเรียน

นาย ข. นึกขึ้นได้ว่า พรุ่งนี้เป็นวันเสียภาษีอากร

นาย ค. นึกขึ้นได้ว่า เย็นนี้จะต้องไปช่วยงานศพญาติ

นาย ง. นึกขึ้นได้ว่าเย็นนี้จะต้องไปงานแต่งงานเพื่อน

สติอุปการะมาก

สติช่วยให้ไม่ให้งานเสียหายเพราะลืม เพราะงานบางอย่างถ้าลืม ย่อมเกิดความเสียหายร้ายแรง เช่น นักเรียนลืมเวลาเรียน ก็อาจสอบตก หมอลืมให้ยาคนไข้ คนไข้ก็อาจถึงเสียชีวิต ถ้ามองในทางตรงข้าม ก็จะเห็นว่า การที่คนตามตัวอย่างนี้ ได้ทำสิ่งที่ควรทำไม่ถึงกับเสียหาย ก็เพราะคุณธรรม คือ สติ เป็นพลังป้องกันไว้ไม่ให้เสียหาย

สติ เป็นคุณธรรมสำหรับกำกับจิตใจให้คิดไปตามลู่ทางที่ถูกที่ควร จิตกับสติจึงเป็นคนละอย่างจิตเป็นธรรมชาติ ส่วนสติเป็นคุณธรรม เปรียบเหมือนเรือกับหางเสือ เรือเป็นพาหนะ แต่หางเสือเป็นเครื่องมือคัดวาดให้เรือไปตรงตามร่องน้ำที่ควรไป ถ้าขาดหางเสือเสียอย่างเดียว เรือก็จะเกยตื้นไปไม่ถึงไหน

ศัตรูของสติ

สติ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของมนุษย์ คนเราถ้าเสียสติแล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับคนตายทั้งเป็น พระพุทธเจ้าจึงพร่ำสอนให้ระมัดระวังสติของตน

สติ นั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่เสียหายได้ง่าย ๆ จะป่วยไข้แรมปีสติก็ไม่เสีย อดข้าวทั้งวันก็ไม่เสียสติ แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สติเสียได้อย่างง่ายดาย ใครนึกออกบ้าง

ให้นักเรียนตอบดูว่าสิ่งนั้น คืออะไร ตอบ คือ เหล้า

ถูกแล้ว คือ เหล้า

พระพุทธเจ้า ทรงสอนว่า เหล้า เป็นศัตรูของสติ แล้วทรงทำอย่างไร

นักเรียน ทรงห้ามดื่มเหล้า

ทรงห้ามไว้ที่ไหน

นักเรียน ในหลักศีล ๕

การที่ทรงห้ามดื่มสุราเมรัยไว้ในศีล ๕ นั้น เป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของสติว่าเป็นสิ่งที่ควรหวงแหน และเมื่อมีสติก็จะเกิดพลังต่อสู้กับความชั่วร้ายมิให้เกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น สติจะเป็นกำลังให้คนรู้จักบังคับตัวเอง หรือสามารถปกครองตัวเองไม่ให้เป็นคนขี้หลงขี้ลืม หรือเป็นคนลุแก่

อำนาจความแชเชือน ยกตัวอย่าง เช่น

นึกขึ้นได้ว่า ถึงเวลาที่ควรไปทำงานแล้วก็ไป
นึกขึ้นได้ว่า เงินในกระเป๋าจะหมดก็งดซื้อ
นึกขึ้นได้ว่า เวลานี้ใกล้สอบไล่แล้ว ก็ดูหนังสือ

ตัวความนึกขึ้นได้ นี่แหละเป็นพลังอย่างหนึ่ง ช่วยฉุดคนขึ้นจากที่นอน ช่วยดึงคนออกจากความขี้เกียจ ช่วยดึงคนออกจากวงเหล้า ช่วยเร่งฝีเท้าให้รีบไปทำงาน

การฝึกสติ

วิธีช่วยให้เกิดสติมีหลายวิธี แต่จะกล่าวเพียง 2 วิธี คือ

๑. วิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- บันทึกนัดงานไว้ในสมุดปฏิทิน
- ติดตั้งกระดานช่วยความจำไว้
- ตั้งเจ้าหน้าที่ตีสัญญาณกลองหรือระฆังล่วงหน้า
- ตั้งเลขานุการไว้คอยเตือนงาน
- งดเว้นการเสพสิ่งมึนเมาให้โทษทุกชนิด

๒. วิธีแก้ปัญหาระยะยาว
- ปฏิบัติกัมมัฏฐาน ทำสมาธิ

เมื่อคนเรามีสติอยู่ตลอดเวลา จะช่วยให้เกิดพลังในการทำงานทุกชนิด

พุทธภาษิต

สติมา สุขเมธติ

ผู้มีใจเจิดด้วย สัมปชัญญ์
มีสติระลึกสรรพ สิ่งไซร้
ย่อมบรรลุผลอัน เอิบอิ่ม จิตต์ แฮ
เพราะปราศมาทได้ สุขล้ำเหลือหลาย

กำลังกองที่ ๔ คือ สมาธิพลัง คือ พลังที่เกิดจากความตั้งใจมั่น กำลังหรือพลังที่เกิดจากสมาธินี้ จัดเป็นพลังภายในอย่างแท้จริง เพราะเกิดจากความมั่นคงทางใจ

ตัวคนเรานี้ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ **๒ ส่วน** คือ กาย กับ ใจ - ใจ เปรียบเหมือนนายเป็นผู้สั่งการ กาย เปรียบเหมือน บ่าว เป็นผู้รับคำสั่งเพื่อปฏิบัติตาม

คนเราทุกคนต้องพัฒนาจิตใจ ของตนให้เจริญขึ้น วิธีการที่สำคัญก็คือ การตั้งใจ

ทำไมเราต้องตั้งใจของตน ของทุกอย่างที่เราจะใช้การใช้งาน เราต้องตั้งมั่นเสียก่อน เช่น จะใช้โต๊ะ เราก็ต้องตั้งโต๊ะ การตั้งจึงเป็นงานอย่างหนึ่ง นักเรียนรำ จะร้องเพลง จะชกต่อยก็ต้องตั้งท่าเสียก่อน

เช่นเดียวกัน เรามีใจ เราจะใช้ใจของเรา เราก็ต้องตั้งใจ

การตั้งใจ นั้น ยากกว่าการตั้งกาย และการตั้งโต๊ะเก้าอี้

เพราะเหตุไร เพราะว่าใจเป็นนามธรรม จับต้องลูบคลำไม่ได้ ผูกมัดด้วยเชือกไม่ได้

การตั้งใจจึงทำได้ยากมาก จะต้องใช้วิธีพิเศษ จึงจะตั้งได้มั่นคง และเกิดพลังมหาศาลที่จะใช้ทำการงานทั้งหนักเบาได้ทุกอย่าง

วิธีพิเศษนั้น เรียกว่า สมาธิ ซึ่งแปลว่า การตั้งใจมั่น การตั้งใจมั่นที่เรียกว่า สมาธินั้นก็มีได้ทั้งอย่างผิดและอย่างถูก ในทางปฏิบัติเราจะต้องเลือกทำแต่สมาธิที่ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่า สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นที่ถูกต้อง นำไปสู่ความสงบทางใจ อย่าไปทำสมาธิแบบผิด ๆ ที่เรียกว่า มิจฉาสมาธิ

ลักษณะของสัมมาสมาธิ

ลักษณะระดับต่ำ ได้แก่การตั้งใจทำความดี ตามสมควรกับวัยของตน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย เป็นการฝึกหัดสมาธิเบื้องต้น คือ การสำรวมใจให้แน่วแน่ในการกระทำกิจทุกอย่างของตน

ลักษณะระดับสูง หมายถึงการเข้าฌาน เป็นการปฏิบัติเพื่อปลีกตัวออกจากกามารมณ์หาที่สงัด แล้วนำจิตเข้าสมาธิ ถึงขั้นสงบนิ่ง เรียกว่า ฌาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าฌาน คือทำให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลส จิตนี่บริสุทธิ์จากกิเลสเป็นจิตที่มีพลังสูงจนสามารถนำตนเข้าถึงพระนิพพานได้

พุทธภาษิต

จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ

จิตต์ทรมานเรียบร้อย รักษา ดีเอย
ย่อมจักนำสุขมา มอบให้
เหตุสรรพกิจจง นุกิจ ปวงแล
จักเสร็จสมมาดได้ เพราะด้วยดวงกมล

กองกำลังที่ ๕ คือ ปัญญาพลัง หมายถึง วิชาความรู้ ตลอดจนความรู้จักบาปบุญคุณโทษ

ปัญญาเป็นพลังที่ช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้อย่างดี คนเราถ้าขาดปัญญาก็จะกลายเป็นคนโง่ ไม่สามารถจะดำเนินชีวิตให้ดีได้

ถ้านักเรียนเข้าไปในห้อง ๆ หนึ่งซึ่งมืดสนิท สิ่งแรกที่นักเรียนต้องการให้มีในห้องนี้ก็คือ แสงสว่าง เช่นเดียวกัน เดิมใจคนเราก็เต็มไปด้วยความโง่ ความไม่รู้ ความเขลา

นักเรียนสังเกตดูเด็กเกิดใหม่ก็ได้ แรกเกิดก็โง่ทุกคน ไม่รู้อะไรทั้งสิ้น ถ้าจะปล่อยให้ความโง่ดื้ออยู่กับเราตลอดไปไม่ได้ จะไม่ปลอดภัย ยิ่งโตเป็นผู้ใหญ่แล้วถ้าเราทำความผิด แม้จะทำเพราะความโง่ ก็ยากที่จะได้รับอภัย

ธรรมะที่จะช่วยกำจัดความโง่ได้ ก็คือ ปัญญา เพราะปัญญาเป็นแสงสว่างของใจ และเป็นศัตรูโดยตรงของความโง่ ปัญญามีพลังที่จะกำจัดความโง่เขลาให้หมดสิ้นไป

ปัญญา คือ ความรู้ ได้แก่รู้เหตุแห่งความเสื่อม รู้เหตุแห่งความเจริญ รู้เหตุผลทุกอย่างหรือจะเรียกว่า ปัญญา คือวิชาความรู้นั่นเอง

เราจะมีปัญญาได้ ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หาความรู้ใส่ใจไว้มาก ๆ และหมั่นอบรมภาวนาให้ปัญญาเกิดขึ้นอยู่เสมอ

ปัญญา เป็นกำลังขจัดปัญหาต่าง ๆ ได้ และเมื่อมีปัญญามากขึ้นแล้ว มีความรู้แตกฉานดีทางศาสนานิยมเรียกว่า ญาณ แล้วก็ถือว่า ญาณเป็นกำลังเหมือนกัน

คนมีปัญญาก่อนจะทำอะไรก็ตามต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบ คือ รู้ว่า สิ่งที่ตนจะทำ

- มีประโยชน์หรือไม่
- เหมาะสมกับคนอย่างเราหรือไม่
- เป็นสิ่งที่สะดวกสบายหรือไม่
- เป็นความฉลาดหรืองมงาย

จึงตัดสินใจทำสิ่งนั้นลงไป คนที่ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต ก็จะเกิดพลัง เกิดกำลังใจต่อสู้กับอุปสรรคทุกอย่างได้เสมอ

พุทธภาษิต

ปญฺญา นรานํ รตนํ

ปัญญาปรากฏล้ำ เหลือประมาณ
เป็นรัตนทรัพย์สาร เศรษฐ์แท้
แม้ประกอบสรรพการ กิจสิ่ง ใดเฮย
จักเสร็จสมมาดแล้ ดุได้ดังหมาย

ฉะนั้น ชีวิตของคนเรานี้จะขาดกำลังเสียไม่ได้ ชีวิตอยู่ได้ด้วยกำลัง และกำลังแต่ละกองนั้น มีเชื้อเดิมอยู่ในตัวเราเพียงเล็กน้อย แต่เราสามารถสร้างกำลังเพิ่มพูนกำลังให้เกิดขึ้นได้ในภายหลัง จนเป็นกำลังที่สามารถจะใช้ดำรงชีวิตอยู่ได้ และมีชีวิตปลอดภัยตามสมควร

คำสั่งคณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา

ที่ ๑/๒๕๒๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือพระพุทธศาสนา ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ

ด้วยในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๕ รอบ ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เพื่อเป็นการสนองพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระคุณูปการต่อประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ และทรงเป็นพุทธมามกะโดยกฎมณเฑียรบาลตามเยี่ยงอย่างพระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณทุกพระองค์ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบมาจนบัดนี้ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เข้าสู่จิตใจของประชาชนเป็นรากฐานของขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษไทยยึดถือร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเห็นเป็นการสมควรจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาใน วโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๕ รอบ

ฉะนั้น อาศัยคำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ ๒/๒๕๒๗ ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา จึงแต่งตั้งคณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือพระพุทธศาสนาในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๕ รอบ ดังต่อไปนี้

๑. พระธรรมธัชมุนี	ที่ปรึกษา
๒. พระเทพมุนี	"
๓. พระราชวรมุนี	"
๔. พระโสภณคณาภรณ์	"
๕. พระมหานคร เขมปาลี	"

๖. รองอธิบดีกรมการศาสนา (นายแจ้ง สุขเกื้อ) ประธานคณะทำงาน

๗. พ.อ. สุข เจริญรัตน์

๘. นายประเสริฐ เรืองสกุล ”

๙. นายบุญยง ว่องวานิช ”

๑๐. นายสมพร เทพสิทธา ”

๑๑. นายแปลก สนธิรักษ์ ”

๑๒. นายสุชีพ ปุญญานุภาพ ”

๑๓. พ.อ. ทองคำ ศรีโยธิน ”

๑๔. นายทรงวิทย์ แก้วศรี ”

๑๕. ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์ ”

๑๖. ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา คณะทำงานและเลขานุการ

๑๗. หัวหน้าฝ่ายองค์การศาสนาในประเทศ คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๘. หัวหน้าฝ่ายปริยัติปกรณ์ ”

ให้คณะทำงานคณะนี้มีหน้าที่ดำเนินการรวบรวมเรียบเรียงต้นฉบับหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๕ รอบ โดยรวบรวมเป็นชุด ประมาณ ๖-๗ เรื่อง ในเล่มเดียวกัน จัดพิมพ์จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม ให้เรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๒๙

(ลงชื่อ) บุญเท่ง ทองสวัสดิ์

(นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์)
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานคณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา

เมื่อแรกมีคำสั่งแต่งตั้ง นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน

ปัจจุบัน นายพงส์ สารสิน รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน

ภาคผนวก

รายชื่อหนังสือที่คณะทำงานดำเนินการจัดพิมพ์

รายชื่อหนังสือชุดหลักธรรมราชสดุดี ๓ เล่ม

๑. ประมวลสารคดีธรรม นายสุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์ และ นายคมสัน สังฆมณี บรรณาธิการ

๒. ทศพิธราชธรรม นายทรงวิทย์ แก้วศรี บรรณาธิการและผู้เรียบเรียง

๓. พระบรมราโชวาท นายทรงวิทย์ แก้วศรี นายประภาส สุระเสน นายชนินท์ สุขเกษี และ นายประสิทธิ์ จันรัตนา บรรณาธิการ

รายชื่อหนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ เล่ม

๑. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑ : พระพุทธศาสนาในอินเดีย ตอน ๑ (สมัยก่อนพุทธกาล-พระพุทธศาสนาอุบัติ) โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๒. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๒ : พระพุทธศาสนาในอินเดีย ตอน ๒ (สถาบันพระสงฆ์-จุดเด่นในพระพุทธศาสนา) โดย พระโสภณคณาภรณ์ ระแบบ จิตญาโณ)

๓. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๓ : พระพุทธศาสนาในอินเดีย ตอน ๓ (สถานการณ์พระพุทธศาสนาภายหลังพุทธปรินิพพาน - สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช) โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๔. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๔ : พระพุทธศาสนาในอินเดีย ตอน ๔ (พระพุทธศาสนาในพุทธศตวรรษที่ ๓-๕) โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๕. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๕ : พระพุทธศาสนาในอินเดีย ตอน ๕ (สมัยราชวงศ์คุปตะ-สมัยปัจจุบัน) โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๖. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๖ : พระพุทธศาสนาในลังกา พม่าและมอญ โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๗. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๗ : พระพุทธศาสนาในประเทศจีน โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๘. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๘ : พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตอน ๑ (สมัยโบราณ-สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)

๙. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๙ : พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตอน ๒ (สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-สมัยปัจจุบัน) โดย พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ

๑๐. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑๐ : พระพุทธศาสนาในอินโดจีน (ลาว เขมร และเวียดนาม) โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๑. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑๑ : พระพุทธศาสนาในมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๒. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑๒ : พระพุทธศาสนาในจีน ไต้หวัน และธิเบต โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๓. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑๓ : พระพุทธศาสนาในเกาหลี และญี่ปุ่น โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๔. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑๔ : พระพุทธศาสนาในอังกฤษและเยอรมัน โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๕. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม ๑๕ : พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๖. พระเจ้าอโศกมหาราชกับพระพุทธศาสนา โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๑๗. พระพุทธประวัติ โดย พระมหาประยูร ธมฺมจิตฺโต (มีฤกษ์)
๑๘. บทวิเคราะห์พระพุทธศาสนา โดย นายสุชีพ ปุญญานุภาพ และ นายวศิน อินทสระ
๑๙. แก่นพุทธศาสตร์ (อริยสัจ ๔) โดย นายวศิน อินทสระ
๒๐. หลักกรรมและสังสารวัฏ โดย นายวศิน อินทสระ
๒๑. พระพุทธคุณ โดย พันเอกบุญสม เจนใจ
๒๒. พระพุทธเจ้าของเราท่านตรัสสอนไว้ โดย พันเอกบุญสม เจนใจ
๒๓. สามัคคีธรรม โดย พันเอกบุญสม เจนใจ
๒๔. อปริหานิยธรรม โดย พันเอกบุญสม เจนใจ
๒๕. สาราณียธรรม โดย พันเอกบุญสม เจนใจ
๒๖. จักร ๔ โดย เรือตรีประเสริฐ คำผาลา
๒๗. พรหมวิหารธรรม โดย พันเอกวัชระ คงอดิศักดิ์
๒๘. ฆราวาสธรรม โดย เรือตรีสารี อินสอน
๒๙. สัปปุริสธรรม ๗ (สมบัติผู้ดี ๗ ประการ) โดย เรือโท ทองย้อย แสงสินชัย
๓๐. สองคนยลรอบทิศ (เรื่องทิศหก) โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง
๓๑. พุทธศาสนิกชนไทยไปอินเดีย (อุบาสกธรรม) โดย รองศาสตราจารย์ ประภาศรี สีหอำไพ
๓๒. พุทธจริยา โดย พันเอกนวม สงวนทรัพย์
๓๓. พุทธจริยา: แบบอย่างในการดำเนินชีวิต โดย รองศาสตราจารย์อัธยา โกมลกาญจน

๓๔. แก้วตา-ขวัญใจ (บุคคลหาได้ยาก) โดย นางพูลศรี เจริญพงษ์
๓๕. "แม่ของฉัน" (ความเห็นอกเห็นใจ) โดย นางพูลศรี เจริญพงษ์
๓๖. ธรรมจริยา การประพฤติธรรม โดย นายอดิศักดิ์ ทองบุญ
๓๗. การพัฒนาปัญญา โดย รองศาสตราจารย์สุวรรณ เพชรนิล
๓๘. กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ โดย พระมหาอดิศร ถิรสีโล
๓๙. บุญ บาป กุศล อกุศล สันโดษ อสันโดษ โดย นาวาเอกสมจิต รัตนจันทร์
๔๐. ธรรมมีอุปการะมาก อคติ ๔ อบายมุข ๔ โดย นาวาตรีประสิทธิ์ จริยางกูร เรือโทวิโรจน์ พิศเพ็ง และเรือตรีวินัย ตะเภาพงศ์
๔๑. คุณธรรม ๔ ประการ โดย พระครูพุทธศาสน์โศภน นาวาตรีอภิชัย ชารีรักษ์ และ เรือโทมนูญ จันทร์นวล
๔๒. คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๔๓. เบญจศีล เบญจธรรม โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี
๔๔. การบรรพชาอุปสมบท โดย พระครูพุทธศาสน์โศภณ (แคล้ว สุสํวุโต) และ นาวาเอกวีระ วัฒนนิรันตร์
๔๕. คุณธรรมประจำใจ โดย นายจำนงค์ ทองประเสริฐ
๔๖. สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน โดย พระโสภณคณาภรณ์(ระแบบ จิตญาโณ)
๔๗. วิปัสสนาสาธิต อธิบายวิธีปฏิบัติวิปัสสนาด้วยตัวเองตามแผนภาพ โดย นายธนิต อยู่โพธิ์
๔๘. แว่นธรรม เล่ม ๑ (ความเฉลียวฉลาด) โดย นายแปลก สนธิรักษ์
๔๙. แว่นธรรม เล่ม ๒ (พูดดีเป็นศรีแก่ตัว) โดย นายแปลก สนธิรักษ์
๕๐. แว่นธรรม เล่ม ๓ (ดีเป็นแก้ว) โดย นายแปลก สนธิรักษ์
๕๑. แว่นธรรม เล่ม ๔ (การปกครองตน) โดย นายแปลก สนธิรักษ์
๕๒. พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ โดย นายสุชีพ ปุญญานุภาพ และ นาวาอากาศเอก สมัย สิงห์ศิริ
๕๓. สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย โดย พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)
๕๔. บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน โดย พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)
๕๕. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดย นาวาเอกประยงค์ สุวรรณบุปผา
๕๖. มรรยาทชาวพุทธ ตอน ๑ โดย นางสมทรง ปุญญฤทธิ์
๕๗. มรรยาทชาวพุทธ ตอน ๒ โดย นางสมทรง ปุญญฤทธิ์
๕๘. มรรยาทไทย ตอน ๑ โดย นางสมทรง ปุญญฤทธิ์
๕๙. มรรยาทไทย ตอน ๒ โดย นางสมทรง ปุญญฤทธิ์
๖๐. สารบัญและดรรชนีค้นเรื่อง หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ โดย นายทรงวิทย์ แก้วศรี

คณะทำงานขอขอบพระคุณและขอบคุณ

สถาบันและหน่วยงาน

สำนักราชเลขาธิการ

กรมการศาสนา	โรงพิมพ์การศาสนา
กรมศิลปากร	ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์
หอสมุดแห่งชาติ	ห้างหุ้นส่วนจำกัด กนกศิลป์ฟิล์ม
ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย	คาเธ่ย์ฟิล์ม
ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่	แมนคอมพิวกราฟิก

บุคคล

นายวิโชค มุกดามณี	คณะผู้เรียบเรียง
นายฉัตรชัย ตวนกูเปีย	ศิลปินภาพปกและภาพประกอบ
นายสุชาต มุกดามณี	นายปทุม ผิวนวล
นางสาวบังอร ชุ้นฟัง	นายบุญเห็น เล่าสกุล
นายศกรินทร์ วิเศษะพันธุ์	นายธวัชชัย อุ่นปรีชาวณิชย์
นางอัจฉรา พิทักษ์เขต	นายเกิดชัย ชัยสาครธรรม
นางสาวปานใจ เจียมพาณิชย์	นางกฤษณา เรืองอุไร
นายประภาส สุระเสน	นายองอาจ อิฐมอญ
นางสาวรตนมน แก้วศรี	นางสาวปิยพร ศุกลรัตนเมธี
นายกมล รอดคล้าย	นางสาววรรณา ธารานาช
นางสาวพิศมัย กรีศรี	นายวชิระ ฉายศิริ

พิมพ์เผยแพร่จำนวน ๑๐,๐๐๐ ฉบับ พุทธศักราช ๒๕๓๐

โรงพิมพ์การศาสนา

๓๑๔/๓๑๖ ปากซอยบ้านบาตร ถนนบำรุงเมือง ป้อมปราบ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

โทร. ๒๒๓๓๓๕๑, ๒๒๓๕๕๔๘

นายปทุม ผิวนวล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๐

ความประทับใจของปวงชนชาวไทย
ในวันสมโภชกรุง
อะครายลิค ขนาด ๑๙๘ × ๒๐๑ ซม.
สำเร็จ ศรีพรหม

ผู้อำนวยการโครงการ	นายมงคล ศรีไพรวรรณ
ประธานคณะทำงาน	นายแจ้ง สุขเกื้อ
บรรณาธิการฝ่ายวิชาการ	พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ)
บรรณาธิการฝ่ายจัดพิมพ์	นายทรงวิทย์ แก้วศรี
ศิลปกรรม	นายวิโชค มุกดามณี
ผู้ประสานงาน	นายสุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์
	นายกมล รอดคล้าย

หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ เล่ม ๔๑/๖๐
ISBN 974 - 7931 - 49 - 4